

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

● ΕΝΑΣ ΥΜΝΟΣ ΕΛΠΙΔΑΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΣ (Γ.Β.Μ.).....	201
● ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ ΣΤΗ ΣΩΣΤΗ ΤΟΥΣ ΒΑΣΗ (Δρ Μιχ. Μηλίγκου).....	203
● Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΑΠΟ ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΜΕΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ (Καθηγ. Χρήστου Γιαμβριά).....	214
● Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ (Βασιλ. Σταθάκη).....	219
● ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΩΡΑΙΟΠΟΥΛΟΣ (Καθηγ. Χρήστου Γιαμβριά).....	225
● ΤΟ ΜΕΤΕΩΡΟ ΒΗΜΑ (Νικ. Γαλέτα).....	228
● ΣΧΟΛΙΑ.....	234
● ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.....	239

ΕΤΟΣ 75ον

ΙΟΥΛΙΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2012

ΑΡΙΘ. 733

ΕΥΡΩ 1,50

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΗΜΕΡΙΔΑΣ

κ. Εύαγγελος Παπαευαγγέλου
"Αμ. Καθηγητής Χειρουργικής
Πανεπιστημίου 'Αθηνών

- «Χαιρετισμός εκ μέρους
του Δ.Σ. της Χ.Ε.Ε
κ. Σπυριδούλα Κυριακοπούλου
Δρ Βιοπαθολόγος (Μικροβιολόγος)
τ. Διευθύντρια Ε.Σ.Υ.

- «Χαιρετισμός εκ μέρους
του 'Ιατρικού Κύκλου της Χ.Ε.Ε.
κ. Θρασύβουλος Κετσέας
'Οφθαλμίατρος

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

1) 9:45-10:15 «Έξωσωματική
γονιμοποίηση
κ. Δημήτρης Παπαευαγγέλλου
Δρ Γυναικολόγος

10:15-10:30 Συζήτηση

2) 10:30-11:00 «Βλαστοκύτταρα
κ. 'Ελένη Δεληγεώργη
Κυτταρολόγος
'Ομότιμος Καθηγήτρια
Πανεπιστημίου 'Αθηνών

11:00-11:15 Συζήτηση

11:15-11:45 Διάλειμμα-καφές

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

3) 12:00-12:30 «Μεταμοσχεύσεις
όργάνων»
κ. Βασίλης Κέκης
Χειρουργός

12:30-12:45 Συζήτηση

4) 12:45-13:15 «Βασικές αρχές
της Χριστιανικής Βιοηθικής»
κ. 'Απόστολος Νικολαΐδης
Καθηγητής Θεολογικής Σχολής
Πανεπιστημίου 'Αθηνών
Μέλος της 'Επιτροπής Βιοηθικής
της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος

13:15-13:30 Συζήτηση

13:30 Κλείσιμο ήμεριδας

'Ο Πρόεδρος

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 75ον

ΙΟΥΛΙΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2012

Ἀριθ. 733

ΕΝΑΣ ΥΜΝΟΣ ΕΛΠΙΔΑΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΣ

Γιατί χάνουμε τό θάρος μας; Γιατί ἀπογοητευόμεθα; Γιατί τὰ βλέπουμε ὅλα μαῦρα καί σκοτεινά; Ἀπλούστατα γιατί ξεχνᾶμε τίς πιό ἀπλές καί χειροπιαστές ἀλήθειες. Ξεχνᾶμε τίς συγκινητικές παρεμβάσεις καί ἐπεμβάσεις τοῦ Θεοῦ στή ζωή μας. Αὐτές πού δέν μᾶς ἀφήνουν καμμιᾷ ἀμφιβολία γιά τή διαβεβαίωσή Του: «Δέν θά σέ ἀφήσω καί δέν θά σέ ἐγκαταλείψω». Νά ἡ αἰτία τῆς δυστυχίας μας. Ὅχι τόσο οἱ δοκιμασίες καί οἱ θλίψεις τῆς ζωῆς. Ὁ ἑαυτός μας. Ἡ λησμοσύνη μας. Ἡ ἄρνησή μας νά δοῦμε τό χέρι τοῦ Θεοῦ. Αὐτός δέν ἀπομακρύνεται ἀπό κοντά μας. Ἐμεῖς ἀπομακρυνόμεθα ἀπό Αὐτόν. Ἐκεῖνος ποτέ δέν μᾶς ἐγκαταλείπει. Ἐμεῖς τόν ἐγκαταλείπουμε. Αὐτός καί ὅταν ἐμεῖς φεύγουμε, μᾶς ἀκολουθεῖ καί μᾶς καταδιώκει. «Τό ἑλός Σου, Κύριε, καταδιώξει με πάσας τάς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου» (κβ' 6), ἔλεγε ὁ Ψαλμωδός ἀπό τήν πολυκύμαντη προσωπική του πεῖρα. Ἐμεῖς ξεχνᾶμε καί ὑποφέρουμε. Οἱ

μεγάλοι ἄνδρες, οἱ ἅγιοι δέν ξέχναγαν καί ζοῦσαν μέσα στήν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐλπίδος, τῆς χαρᾶς καί ὅταν βρίσκονταν στό πιό ὀδυνηρό καμίνι τῆς δοκιμασίας. «Καί ἂν πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι Σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ». Καί μέσα στό πιό πυκνό σκοτάδι τοῦ πόνου καί τῆς θλίψεως δέν θά φοβηθῶ, δέν θά κλονισθῶ, γιατί Ἐσύ εἶσαι κοντά μου.

Αὕτη ἡ βεβαιότητα τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀγάπης Του καί τῆς πατρικῆς πρόνοιᾶς Του, κάνει τήν κάθε πιστή ψυχή νά διακηρύττει μέ ἀκλόνητη ἐμπιστοσύνη: «Αὐτό πού γνωρίζω γιά αὔριο εἶναι ὅτι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ θά ὑψωθῇ παραπάνω ἀπό τόν ἥλιο». Ἐχω καμμιᾷ ἀμφιβολία πώς ὁ ἥλιος αὔριο θά ἀνατείλῃ; Ὅχι. Θά ἀνατεῖλῃ, ἔστω κι ἂν τά σύννεφα τόν καλύψουν. Αὐτός δέν θά πάψῃ νά στέλνῃ τίς ζωογόνες ἀκτῖνες του καί μέσα ἀπό τά σύννεφα. Ἀλλά καί ἂν κάποτε ὁ

ἥλιος δέν ἀνατεῖλε καί ἄν σβήσῃ τό λαμπερό ἄστρο τῆς ἡμέρας, ὁ Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἡ θεία πρόνοια, ἡ πατρική ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, δέν θά παύσῃ νά προστατεύῃ τά παιδιά τῆς.

«Θά ὑψωθῇ παραπάνω ἀπό τόν ἥλιο». Καί δέν πρόκειται γιά σχῆμα λόγου. Πρόκειται γιά ψηλαφητή πραγματικότητα. Ἀποδείξεις ἔχουμε πολλές ἀπό τήν προσωπική μας ἱστορία. Αὐτή ἡ ἐμπειρία ἔκανε καί τόν ἀπόστολο Παῦλο νά γράφῃ: «Ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπέρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχί καί σύν αὐτῷ τά πάντα ἡμῖν χαρίζεται;» (Ρωμ. η' 32). Ὁ Θεός δέν λυπήθηκε τόν Υἱόν του τόν μονογενῆ καί τόν παρέδωσε γιά χάρη μας, γιά τή σωτηρία μας, στόν ὀδυνηρό θάνατο τοῦ σταυροῦ, πῶς λοιπόν εἶναι δυνατόν νά μή μᾶς χαρίσῃ καί ὅλα τά ἄλλα; Μᾶς ἔδωσε τό πιό σπουδαῖο, τό ἀσύλληπτο καί δέν θά μᾶς δώσῃ τό δευτερότερο; Φρόντισε γιά τή ψυχή μας. Δέν θά φροντίσῃ γιά τό σῶμα μας; Μᾶς χάρισε τόν ἀτίμητο θησαυρό τῆς ψυχῆς μας, πού δέν ἐξαγοράζεται μέ ὅλα τά πλούτη τῆς γῆς καί θά ἀδιαφορήσῃ γιά τά ἄλλα προβλήματα μας καί τίς καθημερινές δυσκολίες;

Πόσες φορές, ὅταν οἱ δυσκολίες μᾶς στένευαν ἀπό παντοῦ καί μᾶς δημιουργοῦσαν ἀσφυκτικό κλοιό καί ἀναφωνούσαμε τό «στενά μοι

πανταχόθεν» καί καμμιά βοήθεια δέν πρόβαλε στόν ὀρίζοντα, ἦλθε ὁ Κύριος «περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης»! Καί παραμέρισε τά σύννεφα καί ἐκόπασαν οἱ ἄνεμοι καί «ἐγένετο γαλήνη μεγάλη». Τά προσωπικά μας προβλήματα βρῆκαν ἀνέλπιστη λύση, οἱ οἰκογενειακές δυσκολίες μας τακτοποιήθηκαν, ἡ γαλήνη ἐπανῆλθε στήν οἰκογενειακή μας ἐστία.

Εἶχε περάσει ἀνυπέρβλητες δυσκολίες ὁ θεῖος Παῦλος. Οἱ ἀντιξοότητες φαίνονταν νά ξεπερνοῦν τίς δυνάμεις του, ὥστε νά γράφῃ στούς Κορινθίους: Δέν θέλουμε νά ἀγνοῇτε τή θλίψη πού μᾶς βρῆκε στήν Ἀσία, «ὅτι καθ' ὑπερβολήν ἐβαρέθημεν, ὑπέρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καί τοῦ ζῆν». Θλίψη κοντά στό θάνατο. Ἀλλά ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ «ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς καί ρύεται, εἰς ὃν ἠλπίκαμεν ὅτι καί ἔτι ρύσεται» (Β' Κορινθ. α' 8, 10). Ἕνα ρῆμα σέ τρεῖς χρόνους. Ἕνας ὕμνος ἐλπίδος, πίστεως, χαρᾶς. Παρελθόν, παρόν καί μέλλον συναντῶνται σ' ἓνα σημεῖο: στήν πιστότητα τοῦ Θεοῦ. Μᾶς προστάτευσε στό παρελθόν. Μᾶς προστατεύει στό παρόν. Καί ἐλπίζουμε καί πιστεύουμε ὅτι θά μᾶς προστατεύσῃ καί στό μέλλον. Καί δέν ἀμφιβάλλουμε πῶς ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ καί αὔριο θά ὑψωθῇ παραπάνω ἀπό τόν ἥλιο».

Γ.Β.Μ.

ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ ΣΤΗ ΣΩΣΤΗ ΤΟΥΣ ΒΑΣΗ

«Επιστήμη ιατροῦ ἀννῳώσει κεφαλὴν αὐτοῦ... Κύριος ἔδωκεν ἀνθρώποις ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θανμασίοις αὐτοῦ».

(Σοφ. Σειράχ, λη' 3, 6).

«Ἡ κατάκτησις τῆς φυσικῆς υἱείας ἀπαιτεῖ μίαν σημαντικῶς βαθυτέραν γνῶσιν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς».

A. CARREL

«Ἡ νόσος δέν εἶναι ἓνα ξένον σῶμα, δέν εἶναι ἓνας ἀπλός ἐχθρός, ἀλλὰ ἓνα μέσον διὰ μίαν ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ὠριμότητα».

P. TOURNIER

«Οὐδέ δύναται ποτέ ἡ ἐξερεῦνησις τῆς φύσεως καὶ ἡ ἐκ ταύτης πηγάζουσα ἐπίγνῳσις νά ἀποτελέσῃ ἀντίθεσιν πρὸς βαθυτέρας ἠθικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις, μετὰ τῶν ὁποίων ἡ υἱιῆς ἐπιστημονικὴ ἐπίγνῳσις δέον ἐκάστοτε νά συμβαδίζει».

M. ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ

Πιστεύω πῶς δέν ὑπάρχει ἄνθρωπος πού νά μὴ θέλει τὴν υἱεία του καὶ νά μὴ ταράζεται κυριολεκτικὰ ἀκόμα καὶ στό ἄκουσμα τῆς λέξης **ἀρρώστεια**, ὄχι στό πραγματικὸ ἄγγιγμά της.

Ἀλλὰ στά πενήντα χρόνια τῆς ἱατρικῆς μου ἐμπειρίας ἀπέκτησα τὴν πεποίθησι, πῶς σπάνια ἢ πάρα πολὺ δύσκολα βρίσκεις ἄνθρωπο, πού νάχει πλήρη τὴν ἔννοια, τί εἶναι **υἱεία** μέ τὴν πραγματικὴ της σημασία, τί εἶναι **ἀρρώστεια** στή βάση της καὶ στίς πραγματικὲς της ρίζες, πῶς μιά ποιότητα ζωῆς πετυχαίνεται, ὄχι μόνο μέ στόχους βιολογι-

κούς, ἀλλὰ καὶ πνευματικούς. Μέ ἄλλα λόγια, νομίζω, πῶς σπάνια συναντῶ ιδιαίτερα νέους ἄνθρωπους, πού νάχουν πάρει σωστή ἀγωγή στό θέμα υἱείας καὶ ἀρρώστειας, δηλαδή ποιὰ στάση-θέση πρέπει νά παίρνει ἀπέναντί τους τό σῶμα, ἡ ψυχὴ, τό πνεῦμα.

Ἡ μελέτη αὐτὴ στοχεύει ἀκριβῶς στό νά δώσει κάποια μηνύματα καὶ κάποιες σκέψεις, σκοπεύει νά ἀνοίξει ἓνα δρόμο, πού θά ὀδηγεῖ καθενα μας πρὸς ξεκούραστα στά μονοπάτια τῆς πραγματικῆς υἱείας καὶ θά μᾶς βγάξει πρὸς εὐκόλα ἀπὸ τίς ἀτραπούς τῆς ἀρρώστειας.

Μιά σωστή αγωγή του ανθρώπου στίς έννοιες υγείας και άρρώστεια πρέπει νά άρχίζει από πολύ νωρίς και νά έντείνεται ιδιαίτερα στην περίοδο εκείνη της ζωής του ανθρώπου πού διαμορφώνεται ή προσωπικότητά του, τότε πού ό ίδιος μπορεί νά αποφασίζει «έξεις και τρόπους του ζήν», καλούς και κακούς, ένω άκόμη δέν μπορεί, στίς ήλικίες αυτές, νά συνειδητοποιήσει μελλοντικούς κινδύνους υγείας, ή τίς δυσκολίες παραδοχής μιās άρρώστειας και την προσωπική συμμετοχή στην θεραπεία της και την άληθινή αποκατάσταση. Ή υγεία και ή νόσος δέν είναι καθόλου άπλā βιολογικά φαινόμενα και πολύ εύκολονόητα. Άξίζει νά τά μελετήσουμε στό βάθος τους.

Ζοϋμε στόν αιώνα, πού, ή ίδια ή Ίατρική, αποκάλεσε «αίωνα των νευρώσεων». Γέμισαν οί κοινωνίες μέ διάφορες μορφές έξαλλων έκδηλώσεων, άτομικών και όμαδικών-κοινωνικών, όπως ό πανσεξουαλισμός, ό παραισθησιασμός, ό αναρχισμός (όχι μέ την πολιτική-κοινωνική σημασία του, αλλά μέ την βαθύτερη έσωτερική άτομική του ύπόσταση), ή τρομοκρατία, ή έγκληματικότητα, ή άποδοχή του παραλόγου, κ.λπ. πού άληθινά δίνουν την έντύπωση —σύμφωνα μέ τό χαρακτηρισμό σύγχρονου Θεολόγου του τόπου μας— δαιμονικών έκδηλώσεων των ανθρώπων, στίς έποχές πού αναφέρει ή Γραφή.

Σήμερα ό περισσότερος κόσμος, και στόν τόπο μας, άπολαμβάνει και χορταίνει την τεχνική υπερανά-

πτυξη, την οικονομική άνοδο, τίς πολυτελείς συνθήκες διαβιώσεως, την κάθε μορφή καλοπέρασης, αλλά... σήμερα είναι πού ό άνθρωπος, και στόν τόπο μας, παρουσιάζεται σωματικά και ψυχικά άρρωστος, περισσότερο παρά ποτέ.

Πραγματικά είναι πολύ έντυπωσιακό τό φαινόμενο της άρνητικής συσχετίσεως υλικών αγαθών και τεχνικού πολιτισμού, άκόμη και της άλματώδους ιατρικής εξέλιξεως, πρós τό βαθμό της ψυχοσωματικής νοσηρότητας, άτομικής και κοινωνικής. Πασχίζουν οί άνθρωποι της έποχής μας νά άνυψώσουν τό βιοτικό τους επίπεδο, νά άνεβάσουν τό «κατά κεφαλήν εισόδημα», αλλά έχουν συγχρόνως τέτοια προβλήματα ζωής, τέτοιο τρόπο συμπεριφορās και τέτοια νοοτροπία σκέψεως, πού τελικά όλα αυτά τους όδηγοϋν και στην αύξηση της «κατά κεφαλήν νόσου». Δηλαδή σήμερα ό άνθρωπος, παρ' όλο πού έχει «του πονηριού τό γάλα», έν τούτοις, είναι λιγότερο εύτυχισμένος και λιγότερο υγιής. Νοσεϊ και ύποφέρει, ίσως και βιολογικά συνεχώς έκφυλίζεται, παρά τίς έντονες προσπάθειες των άρμόδιων εργατών υγείας. Σήμερα ό άνθρωπος, σάν καταναλωτής υγείας, βρίσκεται άπροστάτευτος μέσα στίς τόσες δυνατότητες. Γιατί;

Στό σημείο αυτό πρέπει νά προλάβω νά συμπληρώσω κάτι, για νά μήν υπάρξει παρεξήγηση. Άσφαλώς δέν φταίει **μόνο** ή πρόοδος, πού σίγουρα μάς άλλοιώνει τον καθόλου τρόπο της ζωής μας, φταίει **κυρίως** ότι μέσα στό κλίμα αυτό της προό-

δου βάλαμε τόν παράγοντα «**ἄνθρωπο**» πιό κάτω ἀπό κάθε ὕλική ἀξία. Κατά τόν Kielholz «στήν ἐποχήν μας ὁ αὐξανόμενος ὕλισμός συμβαδίζει μέ τήν περιφρόνηση τῶν αἰσθημάτων καί τήν ἀπώλεια κάθε προσήλωσης στίς ἀνώτερες ἀξίες... μέ δυσμενεῖς βέβαια συνέπειες». Ἡ ἀπολυτικοποίηση τοῦ **σχετικοῦ** (δύναμη, χρῆμα, κυριαρχία, ἡδονή, ἀπόλαυση) καί ἡ ἀνατροπή τοῦ **ιεραρχικοῦ συστήματος** τῶν ἀξιῶν (ἀγάπη, ψυχική ἀνάπτυξη, ἠθική, δίκαιον, Θεός) δημιουργοῦν ἕνα ἄρρωστο ἄνθρωπο.

Στήν ἐποχή μας ὁ ἄνθρωπος, σάν ἄτομο, ἀπομονώνεται μέσα σ' ἕνα ἀνώνυμο κόσμο, θολώνει διανοητικά, ἀρχίζει νά σκέφτεται καί νά ἐνεργεῖ παράλογα. Τό φαινόμενο αὐτό τό ἐκφράζει παραστατικά ἕνα λαϊκό τραγούδι: «Ἄγιε μου Διόνυση, ἥλιος ἀπ' τή δύση, ἡ κορφή στόν πάτο καί τ' ἀπάνω κάτω»! Κυριολεκτικά ὁ ἄνθρωπος δέν ἀφήνει τό πνεῦμα του νά συνεργαστεῖ καί νά δώσει κατεύθυνση στό σῶμα, ἴσως-ἴσως προτρέπει ὁ ἄνθρωπος τό σῶμα του στό νά καταταρρανάει τό πνεῦμα. Θέλει ὁ ἄνθρωπος νά ἀγνοήσει τό πνεῦμα του, ἀλλά αὐτό δέν εἶναι δυνατό, γιατί εἶναι χαρακτηριστικό τῆς ἴδιας του τῆς ὑποστάσεως. Ἦδη ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε πῆ. «Ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου ἡ πνευματικότητα». Καί ὁ ψυχίατρος Igor Caruso τονίζει πῶς «ὁ ἄνθρωπος ἐλαύνεται κατ' ἀρχήν πρὸς τό ἀπόλυτον, τήν κορωνίδα πασῶν τῶν ἀξιῶν, τόν **Θεόν**» καί τό δῶμα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ

ἀπώθηση τῆς ἐσωτερικῆς του ἁρμονίας, ἡ ἀπώθηση τοῦ **πνεύματος**, γράφει ὁ Tournier.

Τό γεγονός, λοιπόν, τῆς δυσαρμονίας ὕλική ἀξία - πνευματική ἀξία ἔχει τίς προεκτάσεις πάνω στήν υἰεία καί τήν ἀρρώστεια, ὅπως ἀναπτύσσεται ἀμέσως παρακάτω. Ὁ ψυχίατρος καί φιλόσοφος Jaspers δίνει τήν ἐξῆς ἐρμηνεία: «Ἡ ἀλματώδης ἄνοδος, λείει, τοῦ τεχνοκρατικοῦ καί ἐγκεφαλικοῦ πολιτισμοῦ μέ τίς οἰκονομικές καί κοινωνικές μεταβολές, τίς ὁποῖες ἐπιφέρει, ἀλλοιώνει τήν ψυχολογική κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου». Ξέρουμε σήμερα ἀπό ψυχοβιολογικές παρατηρήσεις, πῶς μέ ὠρισμένους μηχανισμούς, μετατρέπεται ἡ συγκίνηση σέ ὀργανική βλάβη, δηλαδή ἡ βλάβη στήν ἀρχή εἶναι λειτουργική καί σιγά-σιγά γίνεται ἀνατομική-ὀργανική.

Στήν καθημερινή πράξη οἱ κλινικοί γιατροί ζοῦν αὐτό πού σύγχροννοι διανοηταί ὀνομάζουν «διάλυση τοῦ ἀνθρώπου». Τό δῶμα, δηλαδή, τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου μέ τίς διάφορες ψυχοκοινωνικές ὑπερεντάσεις καί τίς ποικίλες ἐκτροπές του στή σφαῖρα τῶν πνευματικῶν, ψυχικῶν καί σωματικῶν ἐκδηλώσεων, μέ ἀποτέλεσμα νά βρίσκεται — ὄχι λίγες φορές — μέ ἔντονες ἐσωτερικές συγκρούσεις (Konflikts), εἴτε τίς ἔζησε θετικά καί αἰσθάνθηκε τήν ἀφόρητη καταπίεσή τους καί τό δάγκωμα τοῦ στήθους του, εἴτε κατάφερε νά χει τήν ἀρνητική αἰσθήσή τους, πού εἶναι ἡ ἀνάλαφρη ψυχή, ἡ ἐσωτερική γαλήνη, ἡ ψυχική ἀνάσα ἡ καθαρή.

Κατά τόν ψυχίατρο Jung «ὁ σημερινός ἄνθρωπος ἔχασε τήν υἡγεία του καί τήν εὐτυχία του, γιατί ἐπιμένει νά ζῇ σ' ἓνα κόσμο ἀκαταλαβίστικο καί ἀνασφαλῇ κι ὅχι στόν κόσμο τοῦ Θεοῦ». Συνεπῶς εἶναι ἡ πνευματική ἀτροφία καί ἡ ψυχική ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐγωκεντρική θεώρηση τῆς ζωῆς, τό ἀτομικό συμφέρον, ἡ ἀπουσία τῆς ἀγάπης γιά τό διπλανό μας, πού κάνουν τόν ἄνθρωπο νά ἔχει σήμερα, σέ μεγαλύτερο βαθμό ἐντάσεως καί μεγαλύτερο ἀριθμό ἀτόμων, τά σημάδια νοσηρῶν ἐκδηλώσεων, σωματικῶν καί ψυχικῶν. Ἡ ἀρρώστεια, ἰδιαίτερα στήν ἐποχή μας «καμουφλάρει» τά προβλήματα τῆς ζωῆς μας καί τῆς συμπεριφορᾶς μας, μέ πλατειά ἔννοια. Ἰσχύει ἐδῶ ἡ σοφή σκέψη τοῦ πατέρα τῆς Ἰατρικῆς, τοῦ Ἱπποκράτους, πού ἔλεγε: «Ἐχει πιά μεγάλη σημασία νά ξέρεις τί εἶδους ἄνθρωπος εἶναι αὐτός πού ἔχει μιάν ἀρρώστεια παρὰ νά ξέρεις τί εἶδους ἀρρώστεια ἔχει αὐτός ὁ ἄνθρωπος».

Τά προβλήματα τῆς ζωῆς μας κι ὁ τρόπος τῆς συμπεριφορᾶς μας, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα, ὀδηγοῦν σ' ἓνα ἀφύσικο καί ἀνισσόρροπο τρόπο ψυχοσωματικῆς βιώσεως, φθάνουν σέ σημείο νά προκαλέσουν τήν ἀρρώστεια καί τόν πόνο. Αὐτά τά προβλήματα, πότε γιά πολλά χρόνια καί πότε γιά μικρό χρονικό διάστημα, ἄσχετα πρὸς τήν μορφή τους καί πιά πολύ σχετικά μέ τό «ψυχικό ζόρισμα» (Stress) πού προκαλοῦν, ὑπονομεύουν τά θεμέλια τῆς υἡγείας, μειώνουν τίς ἀμυντικές δυνάμεις

τοῦ ὁργανισμοῦ, ἀδυνατίζουν τήν ἀντοχή του καί τελικά τόν κάνουν ἔρμαιο κάθε νοσογόνου παράγοντα, ἐνδογενοῦς ἢ ἐξωγενοῦς. Ἀπό τή βιολογία γνωρίζουμε ἐπίσης, πῶς ὁ ἄνθρωπος πού καταχρᾶται ἢ περιφρονεῖ μέ ὅποιοδήποτε τρόπο τή φύση, πληρώνει σίγουρα τά ἐπείγουσα αὐτῆς τῆς ἀντιβιολογικῆς συμπεριφορᾶς του. Τά ἱατρικά συνέδρια εἶναι γεμάτα ἀπό τίς παρατηρήσεις καί τίς συζητήσεις πάνω σ' αὐτή τή διαπίστωση. Ἀλλά καί ἡ ἐμπειρία τῶν κλινικῶν γιατρῶν στό νοσοκομεῖο, στό ἰδιωτικό ἱατρεῖο ἢ στό ἱατρεῖο κάποιου ἀσφαλιστικοῦ φορέα εἶναι ζωηρή πάνω στίς ἀνάλογες παρατηρήσεις. Κι ἐνῶ οἱ γιατροί τό διαπιστώνουν αὐτό, οἱ ἄρρωστοι ἀγνοοῦν κυριολεκτικά τίς ἀλήθειες πού ἀναφέραμε.

Ἀποπροσανατολισμένος ὁ ἄνθρωπος στήν πορεία τοῦ πραγματικοῦ προορισμοῦ του, πάνω στή γῆ αὐτή, καθῶς καί στήν εὐθύνη του γιά τόν τρόπο τῆς ζωῆς του, χάνεται στό δρόμο καί ἀπομακρύνεται ἀπό τοὺς σωστοὺς ἀνεφοδιασμούς του γιά τήν κάλυψη τῆς πείνας καί τῆς δίψας του, τῆς ἀναπαραγωγῆς του, τῆς ψυχικῆς του χαλαρώσεως καί τοῦ σωματικοῦ του ξεποστάματος. Καθῶς πορεύεται μόνος —θέλει δυστυχῶς νᾶναι ἀπομονωμένος— συχνά νοιώθει τήν ἀνάγκη νά βρεῖ τίς «σειρῆνες», πού θά τοῦ γεμίσουν τήν μοναξιά καί νά φάει τά «ξύλο-κέρατα», πού θά τοῦ χορτάσουν τό στομάχι. Κάπνισμα, ποτό, ναρκωτικό, πολυφαγία, πολυτελής διαβίωση, ροπή γιά συνεχῇ κατάσταση ἀ-

πολαύσεως και ήδονισμού γενικά, σέξ, άντισυλληπτικά, άμβλωση, ζωή ρέμπελη και άκατάστατη μπαίνουν στον άνθρωπο και τον όδηγούν σίγουρα στην σωματική άρρώστεια, στην ψυχική άνισορροπία, στην άντικοινωνική συμπεριφορά. "Όλα αυτά τά δηλητήρια του σώματος, της ψυχής και του πνεύματος του ανθρώπου δέν έρχονται τυχαία κατά πάνω του και μέσα του. Κάποιοι παράγοντες ευθύνονται τρομερά και είναι όλα εκείνα, πού μόνο μιά παράλογη κοινωνία μπορεί νά όνομάζει ψυχαγωγικά μέσα του ανθρώπου: Clubs, Disco, κινηματογράφος, θέατρο, τηλεόραση, έντυπο. Αυτά τά μέσα, όπως λειτουργούν σήμερα, γίνονται έχθροί της υγείας του ανθρώπου. Του «λόγου τό ασφαλές» γίνεται κάθε μέρα φανερό από την είδησεογραφία, πού παρουσιάζει άνάλογες περιπτώσεις και περιστάσεις τά τραγικά ανθρώπινα θύματα, πού βρίσκονται σέ άμεση τροπική, χρονική, τοπική σχέση μέ ό,τι αναφέρθηκε πιο πάνω.

Τόν Ιούνιο του 1982, στην Χαλκιδική, μετέχοντας στό 20ο Πανελλήνιο Παιδιατρικό Συνέδριο, έντυπωσιάστηκα από την ευαισθητοποίηση και την άγωνία των Παιδιάτρων μας, πού μέ ανακοινώσεις και συζητήσεις στοργυλής τραπεζής, δέν μίλησαν μόνο για θέματα παραδοσιακής ιατρικής, αλλά στράφηκαν και σέ θέματα πού έχουν σχέση μέ την σωματική και ψυχική υγεία του Έλληνόπουλου και έπeseήμαναν τους έχθρους της: Οινόπνευμα, κάπνισμα, σέξ, βρώμικο έντυπο, μικρή

και μεγάλη όθόνη, θέατρο, δηλητηριάζουν την παιδική προσωπικότητα, σβήνοντας ιδανικά, ήθικες αξίες, οίκογενειακό δεσμό. Για την πρόληψη και θεραπεία του κακού τόνισαν, βέβαια, την άνάγκη μιας σωστής άγωγής.

Μέ όλα όσα αναπτύχθηκαν μέχρις εδώ φαίνεται πως ή άρρώστεια δέν είναι τυχαία υπόθεση. Δέν πρέπει νά συνηθίσουμε στην ιδέα ότι ή άρρώστεια μας είναι ένα συμπτωματικό έπεισόδιο, ένα «λαχειό» στη ζωή μας. Αντίθετα πρέπει νά μάθουμε και νά γνωρίζουμε, καθαρά όπως τό διδάσκει ή Ίατρική, ότι ή άρρώστεια δέν όφείλεται μόνο στη συμβολή ενός μικροβίου, μιας ένζυματικής διαταραχής ή μιας έκφυλιστικής διεργασίας, αλλά εξαρτάται και από «ό,τιδήποτε σχετίζεται μέ την άπληστία και τον ύλισμό πού χαρακτηρίζουν τον σημερινό τρόπο ζωής και την συμπεριφορά του ανθρώπου», όπως έγραψε χαρακτηριστικά σ' ένα άρθρο του ό καθηγητής της Ίστορίας της Ίατρικής στό Πανεπιστήμιο Αθηνών κ. Σ. Μαρκέτος. Μέ άλλα λόγια, ή άρρώστεια έκφράζει δυσαρμονία της προσωπικότητός μας μέ τό γύρω κόσμο. Έξαρτάται από πολλούς παράγοντες, μεταξύ των όποιων όμως σημαντική θέση κατέχει ό ψυχικός παράγοντας, ή προσωπικότητα του άτομου.

Ό Γερμανός Βιολόγος V. Von Weizsacker θεωρεί την άρρώστεια όχι σαν ταραχή ή βλάβη ενός κομματιού ανθρώπινου, αλλά σαν ένα κομμάτι

της όλης βιοτικής ιστορίας ενός ανθρώπου.

Ήξιζει νά αναφερθώ σέ κάποιο συγκεκριμένο παράδειγμα, παρμένο από την ειδικότητα της καρδιολογίας. Μιά άρρώστεια πού έχει πολλή σχέση καί μέ τίς ψυχοκοινωνικές υπερεντάσεις του ανθρώπου, είναι ή στεφανιαία νόσος μέ τίς έκδηλώσεις της, πού είναι ή στηθάγχη, τό έμφραγμα του μυκαρδίου, καί ό ξαφνικός θάνατος. Συνέδρια όλόκληρα, καί πολύ συχνά, άφιερώνονται στην μελέτη της άρρώστειας αυτής, πού μαστίζει κυριολεκτικά τό σύγχρονο άνθρωπο. Στά 1974, μετά από πολύχρονες παρατηρήσεις, οί Άμερικανοί Friedman καί Rosenman περιέγραψαν τή θετική συσχέτιση πού έχει μία συμπεριφορά του ανθρώπου (ονομάζεται «συμπεριφορά τύπου Α») μέ τή στεφανιαία νόσο. Έρευνα πού έγινε καί στόν τόπο μας, έχει επιβεβαιώσει τά ανάλογα εύρήματα των πρώτων έρευνητών. Ή συμπεριφορά τύπου Α χαρακτηρίζεται από τό «πάθος της βιασύνης», την πιεστική αίσθηση της ευθύνης, την έντονη επιδίωξη της επιτυχίας, τή φιλοδοξία, τή συναγωνιστικότητα, την ανταγωνιστικότητα πού γεννάει καί επιθετικότητα, την συνεχή άγωνία καί άεικίνητη δραστηριότητα, αυτή λοιπόν ή συμπεριφορά προδιαθέτει σέ μεγαλύτερο κίνδυνο στεφανιαίας νόσου. Άξιοπρόσεκτο είναι τό γεγονός, ότι περισσότεροι από τούς μισούς ανθρώπους των προηγμένων χωρών ανήκουν σ' αυτό τόν τύπο της συμπεριφοράς, καθώς επίσης ότι σπάνια συναντιέται ή προσωπικότητα μέ

τή συμπεριφορά αυτή σέ άτομα, πού έχουν κάποιο «θρησκευτικό πιστεύω».

Ύστερα λοιπόν από όσα έκθέσαμε, καλό θά είναι νά δοϋμε πώς αντιμετωπίζεται τό πρόβλημα κι αν είναι εύκολος ή δύσκολος ό δρόμος για μία όρθή αντιμετώπιση. Ό δρόμος ασφαλώς δέν είναι καί εύκολος. Ύπάρχουν όμως λύσεις, κατευθύνσεις καί τρόποι αντιμετώπισης, άρκει ό καθένας μας νά θελήσει νά μελετήσει μεθοδικά τό πρόβλημα καί νά έμβαθύνει σ' αυτό.

Νά συλλάβει ό καθένας μας ότι καί ή άρρώστεια καί ή ποιότητα της ζωής μας έχουν σχέση μέ τά προβλήματα της ζωής μας καί τή συμπεριφορά μας καί ότι ή κατάκτηση της υγείας μας είναι περισσότερο άτομική ευθύνη καί λιγότερο κοινωνική ή πολιτική ευθύνη.

Γιά νά μπορούμε νά αντιμετωπίσουμε τά θέματά μας αυτά κατά τόν καλύτερο τρόπο, καλό είναι νά ξέρουμε πώς πλησιάζουμε τό γιατρό μας, είτε πρόκειται νά λάβουμε συμβουλές για τή πρόληψη μιας άρρώστειας, ή για τή θεραπεία της, είτε πρόκειται για θέματα ποιότητας της ζωής μας, πρέπει νά ξέρουμε πώς θά κουβεντιάσουμε μέ τό γιατρό, πώς σκοπεύουμε νά παρουσιάστοϋμε. Τολμώ νά φέρω τό παράδειγμα της προετοιμασίας (ψυχική διάθεση, νοητική λειτουργία) του έξομολογουμένου. Ύπάρχει κάποια άναλογία (όχι βέβαια ίσοτιμία) ενεργειών σ' αυτή την ψυχοσυναλλαγή άρρώστου-γιατροϋ. Ή Ίατρική θεωρεί αυτή την επικοινωνία σαν μία πολύ βαθειά καί συγκινητική

στιγμή μεθέξεως τῶν δύο ψυχῶν. Γιά νά μιλήσουμε μέ ὄρους τῆς βα-
θυψυχολογίας, ἡ ἐπικοινωνία ἀρρώ-
στου-γιατροῦ πρέπει νά εἶναι μιά
μορφή **συναντήσεως** καί ὄχι μιά
ἀπλή **συναπάντηση** (ἡ συναπάντηση
εἶναι μιά μορφή διαπροσωπικῶν ἐ-
παφῶν ὅπου κάποιος ὑπάρχει σάν
ἀδιάφορος). Ἡ **συνάντηση** γιατροῦ-
ἀρρώστου, πού ἔχει ἓνα μοναδικό
στό εἶδος τῆς διάλογο, παρέχει καί
τὴν εἰκόνα μιᾶς μάχης, πού ὅπλο
ἔχει τὴν ἀγάπη, γιά νά κερδηθεῖ ἡ
ὕγεια τοῦ ἀνθρώπου.

Στὴ συνάντηση αὐτὴ πρέπει ὁ ἄρ-
ρωστος νά ἀφήσει τὸ γιατρό νά τοῦ
«σκαλίσει» τὴν καρδιά, τὸν ἐσωτε-
ρικό του κόσμο. Πρέπει ὁ γιατρός,
μαζί μέ τίς πληροφορίες γιά τὰ
συμπτώματα τοῦ ἀρρώστου νά μάθει
καί γιά τὴν οἰκογενειακὴ του κατά-
σταση, τὴν οἰκονομικὴ του κατά-
σταση, τίς ἐπαγγελματικές ἐπιδιώ-
ξεις, τίς κοινωνικές του σχέσεις, τίς
διαπροσωπικές του σχέσεις, τὸ γάμο
του, τὰ ὄνειρά του, τὸ χαρακτήρα
του, γιά τίς σχέσεις του μέ τὸ ἄλλο
φύλο, τίς ψυχικές του διαθέσεις,
τοὺς ψυχικούς τραυματισμούς του,
γενικά γιά τὴν στάση του ἀπέναντι
τοῦ κόσμου, τοῦ πλησίον, τοῦ Θεοῦ.

Βέβαια καί γιά τὸ γιατρό ἡ τέχνη
τοῦ σκαλίσματος αὐτοῦ εἶναι δύ-
σκολη καί γίνεται τόσο πιό πετυχη-
μένη ὅσο ὁ ἴδιος ὁ γιατρός ἔχει
τέλεια γνώση τοῦ ἑαυτοῦ του καί
τῶν προβλημάτων του. Πιὸ δύσκολη
ὅμως εἶναι ἡ διάθεση τοῦ ἀρρώστου
νά ἀνοίξει τὴν καρδιά του στό για-
τρό — ἴσως γιατί δέν ἔχει πάντοτε
ἐμπιστοσύνη. Πάντως γιά νά ἔλθει
τὸ καλὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς διαγνώ-

σεως ἢ μιᾶς θεραπείας πρέπει κι
ἀπὸ τὴν μεριά τοῦ ἀρρώστου καί
ἀπὸ τὴν μεριά τοῦ γιατροῦ νά γίνει
κάθε τι **σωστά** καί στό ἀκέραιο.

Σέ μιά ψυχосυναλλαγή πού ὁ για-
τρός ἐργάζεται, πιστεύοντας στὴν
πραγματικὴ ἐπικοινωνία προσώπων,
πού βάζει τὸν ἑαυτόν του στὴ θέση,
στὶς ἀνάγκες καί τὸ πάθος τοῦ ἀ-
σθενοῦς, δέν μπορεῖ παρὰ στὰ σί-
γουρα νά βοηθᾷ τὸν ἀρρώστο νά
ἀνακαλύψει καί λάθη τοῦ ρυθμοῦ
τῆς ζωῆς καί τῆς συμπεριφορᾶς του,
ὥστε νά ἀποδεχτεῖ συνετὰ τὴν νόσο
του. Μιά τέτοια παραδοχὴ βοηθᾷ
στὴν θεραπεία, στὴν ἀποκατάσταση
τῆς ὑγείας, στὴν ἐπάνοδο τῆς νέας
καταστάσεως σωματικά, ψυχικά,
πνευματικά, κοινωνικά.

Μόνο μέ τὸ χάπι ἢ τὸ νυστέρι
καί χωρὶς τὴν κατανόηση τῆς παρα-
πάνω ἀλήθειας τὸ κακὸ δέν κτυπιέ-
ται στὴ ρίζα του. Γενικά, κάθε ἱα-
τρικὴ επέμβαση πού δέν ἔχει γνώση
τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀπορρυ-
θμίζει μᾶλλον τὸν ὁργανισμόν. «Στὴ
θεραπεία δέν ὠφελεῖ μόνη ἡ ἱατρι-
κὴ ἐπίγνωση, ἀπαιτεῖται ἀναγνώριση
τῶν περιπετειῶν τῆς ζωῆς πρὸς τὴν
ψυχосωματικὴν διάθεσιν τοῦ πά-
σχοντος», τόνιζε ὁ μεγάλος Ἑλλη-
νας χειρουργὸς καί ἱατροφιλόσοφος
Μαρτῖνος Γερουλάνος. Κι ὁ Nwesholme, καθηγητὴς τῆς Ὑγιεινῆς τοῦ
Πανεπιστημίου τοῦ Birmingham, ἔ-
γραφε, ὅτι «ἡ μέριμνα διὰ τὴν ἐ-
ξυγίανσιν τοῦ σώματος, διὰ νά μὴν
εἶναι ματαιοπονία, πρέπει νά συν-
δυάζεται μέ τὴν προσπάθεια διὰ
τὴν ψυχικὴν ἐξυγίανσιν».

Θά ἀναφερθῶ σέ κάποιες ὑποδεί-
ξεις γιά τὴν ἀντιμετώπιση τῆς στε-

φρναϊάας νόσου, πού δίνουν τό πρακτικό παράδειγμα στίς παραπάνω ιατρικές σκέψεις. Συμβουλευεί ή καρδιολογία γιά τήν πρόληψη τής στεφανιαίας νόσου, μαζί μέ τούς άλλους κανόνες τής φυσικῆς ὑγιεινῆς, νά καλλιεργήσει καθένας μας τήν προσωπικότητα μέ τή «συμπεριφορά τύπου Β» (εἶναι ἡ ἀντίθετη ἀπό τήν «συμπεριφορά τύπου Α», πού σημειώθηκε προηγουμένως). Γιά νά ἀποκτήσει ὁ ἄνθρωπος συμπεριφορά τύπου Β πρέπει νά βάλει τήν ἀγάπη στή θέση τής ἐχθρότητας, νά ἐργάζεται σωστά χωρίς «τό πάθος τής βιασύνης», νά μή βάζει τόν ἑαυτό του πάνω ἀπό τούς άλλους, νά κριτικάρει συχνά τόν ἑαυτό του, νά μιλάει γιά τά κατορθώματά του μόνον ἂν τοῦ τό ζητήσουν, νά μή ταράζεται, νά ζῇ γαλήνια, νά κρατάει τίς παραδόσεις του, νά τρώει χωρίς νά ἀνακατεύει τό φαγητό μέ τή δουλειά του, νά πέφτει τό βράδυ στό κρεβάτι του χωρίς στοιχεῖα ἐνοχῆς, νά ψάχνει διαρκῶς νά βρῇ ποιοῦ εἶναι τό «ἄρωμα» τῆς ζωῆς. Τί περισσότερο θάλεγε ἓνα θεολόγος δίνοντας συμβουλές γιά μιὰ ζωή πνευματική, ἠθική; Βλέπουμε, λοιπόν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πού προσπαθεῖ νά ζῇ σύμφωνα μέ κάποια θρησκευτική νοοτροπία ἔχει —κι ἀπό ἐπιστημονική ἄποψη— τεκμηρίωση τῶν πεποιθήσεών του καί τῶν ἐνεργειῶν του.

Ἡ ἠθική ζωή, βέβαια, προϋποθέτει ἓνα καλλιεργημένο βαθεῖα καί πνευματικό ἄνθρωπο, ἓνα ἄνθρωπο, δηλαδή, πού ἔχει τή δυνατότητα τῆς ἰσορροπίας τοῦ νοῦ, τῆς συγκρατήσεως τοῦ συναισθήματος, τοῦ μέτρου τῶν ἀναγκῶν, τῆς διακρίσεως

στή συμπεριφορά, ιδιότητες σημαδιακές τῆς ψυχικῆς ὑγείας. Χωρίς ψυχική ὑγεία δέν ὑπάρχει καί σωματική εὐεξία, χωρίς τό πνεῦμα καί τό σῶμα μαραίνεται, ἀλλά καί χωρίς σωστές κοινωνικές συνθῆκες «ἀνθρωπιᾶς». Οὔτε τό σῶμα, οὔτε ἡ ψυχὴ μποροῦν νά κρατήσουν τήν ἀκμὴ τους. Γι' αὐτό σύμφωνα μέ τήν Παγκόσμια Ὁργάνωση Ὑγείας σάν ἀληθινὴ ὑγεία χαρακτηρίζεται «ἡ κατάσταση τῆς πλήρους σωματικῆς, ψυχικῆς καί κοινωνικῆς εὐεξίας».

Δέχεται, δηλαδή, ἡ Παγκόσμιος Ὁργάνωσις Ὑγείας τόν ὀρισμὸ τῆς ὑγείας, ὅπως τόν ἔδωσε ὁ μεγάλος βιολόγος Alexis Carrel: «ἡ ὑγεία εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ τήν ἀπουσία τῆς ἀρρώστειας ἢ τῆς ἀναπηρίας».

Ἄν μιλήσουμε γιά τά προβλήματα ζωῆς πού φέρνουν ἢ ἐπιβαρύνουν μιάν ἀρρώστεια, δέν πρέπει νά ἀγνοήσουμε πὼς καί ἡ ἴδια ἡ ἀσθένεια, μέ τή σειρά της, μπορεῖ νά δημιουργήσει σοβαρὰ προβλήματα στή ζωή: ἀτομικά, οἰκογενειακά, κοινωνικά, οἰκονομικά, ψυχικά, ἠθικά κ.λπ. Πολλές ψυχικὲς διαταραχές, κάποιες κακίες καί κακότητες, κάποιες σκληρότητες στὸν ἄνθρωπο μπορεῖ νάχουν ἀφορμὴ μιάν ἀρρώστεια, μάλιστα χρόνια καί ἐπώδυνη.

Στὴν Ἱατρικὴ ἡ ἐνότητα τῆς ψυχῆς-σώματος εἶναι πάνω ἀπὸ κάθε ἀμφισβήτηση, ὅπως ἐπίσης καί ἡ ἀμφίδρομη ἀλληλεπίδραση. Ἡ ζωή νοεῖται σάν μιὰ ψυχοσωματικὴ ὑπόσταση. Πιστεύεται σήμερα στή βιολογία ὅτι «ὁ ἀσυνείδητος καί ἐνσυνείδητος βίος τοῦ συναισθήματος,

της γνώσεως, της βουλήσεως είναι δοξασμένος εξ αρχής στην κυτταρική καταβολή».

Η ψυχή αναμφισβήτητα επηρεάζει τό σώμα, αλλά και τό σαρκικό στοιχείο καταπονεί και επηρεάζει την ψυχή και τό πνεῦμα. Στο σημείο μάλιστα αυτό έχουμε κάποτε την άρνητική πλευρά της άρρώστειας, πού τόσο αντιπαθεί κάθε άνθρωπος. Είναι όμως, στην ουσία, ένα άρνητικό στοιχείο μόνο ή άρρώστεια;

Όσο πιό βαθειά μελετοῦν σήμερα τόν άνθρωπο, τόσο βλέπουν ότι ή άρρώστεια έχει και μιá άλλη όψη. Η άρρώστεια έχει και μιá θετική πλευρά στή ζωή τήν ανθρώπινη. Όχι λίγες φορές, μέ τήν εμφάνισή της στόν άνθρωπο, βγάζει, «επί σκηνής» και μιάν άκατανίκητη πνευματική δύναμη, ένα άλλοιωτικό, πλούσιο ψυχικό κόσμο, μιá άπίθανη δημιουργικότητα. Ό Α. Carrel, στό βιβλίο του «ό άνθρωπος, αυτός ό άγνωστος» γράφει, ότι ή ανθρώπινη όφειλει πολλά σέ ανθρώπους σωματικά άναπήρους. Ποσες περιπτώσεις τέτοιες δέν τυχαίνει νά γνωρίζουμε και νά τίς θαυμάζουμε!

Ό Ρ. Tournier, γιατρός, έμπνευστής και πρωτεργάτης της Ίατρικής της Προσωπικότητας, γράφει κάπου. «Σέ όλα τά ζητήματα της ζωής δέν υπάρχει στοιχείο συμπτώσεως ή τύχης, αλλά υπάρχει κάτι πού συνδέεται μέ τόν προορισμό του ανθρώπου πάνω στή γή αυτή. Η άρρώστεια κι ό πόνος, όταν έλθουν στή ζωή μας, δίνουν ένα μήνυμα,

όχι μόνο σημαδιακό για τόν πάσχοντα αλλά και στους γύρω του^(*).

Κι ό πολύ γνωστός βιολόγος, φυσικός έπιστημών και φιλόσοφος τών φυσικών έπιστημών V. Weizsacker τονίζει πώς «ή άσθένεια στην βαθύτερη διάστασή της, πρέπει νά θεωρηθεί, ότι σέ κάθε χωριστή περίπτωση είναι ήδη γινομένη προσφορά γνώσεως περί άληθείας... ως έμπειρία ή όποία μέσω σωματικής-όργανικής λειτουργίας, άπεργάζεται την εξέλιξη της αυτόσυνδεσίας».

Είναι άλήθεια ότι ό άνθρωπος άπό τήν άρρώστεια διδάσκεται τήν άληθινή έννοια της υγείας. Μιá ισπανική παροιμία λέει: «άπό τήν πικρία της άρρώστειας μαθαίνει ό άνθρωπος τή γλύκα της υγείας». Όλοι οι μεγάλοι γιατροί στό κόσμο, συνέλαβαν στό νοῦ τους και κατανόησαν βαθειά, πώς μιá πνευματική θεώρηση της ζωής κάνει τή μελέτη της άρρώστειας καλύτερη και τήν θεραπεία της άνετότερη, αλλά και τήν υγεία και ποιότητα ζωής στερεώνει περισσότερο.

Συμπερασματικά θά μπορούσαμε νά άνακεφαλαιώσουμε τίς διάφορες έννοιες, πού εκθέσαμε παραπάνω γύρω άπό τήν **υγεία** και τήν **άρρώστεια**, θεμελιωμένες σέ όρθές βάσεις, ως εξής:

1. Ό άνθρωπος άναγνωρίζεται άπό τήν Ίατρική σήμερα, σάν ένα ολοκληρωμένο βιο-ψυχο-κοινωνικό πρότυπο. Κάθε άνθρωπος είναι μιá πολύπλοκη και άνεπανάληπτη ψυχο-

(*) Μιχάλης Θ. Μηλίγκος: Ό Paul Tournier και ή ίατρική της προσωπικότητας Άθήναι, 1989.

σωματική ύπαρξη. Καί καθώς είναι, σάν μιὰ πνευματική όντότητα, υποχρεώνεται νά πάρει θέση έπικοινωνίας μέ τό Θεό: θετική ή άρνητική (αυτό βέβαια συνεπάγεται, χωρίς άμφιβολία, καί τίς άνάλογες έπιπτώσεις).

2. 'Η άρρώστεια φανερώνει κάποια δυσαρμονία τής προσωπικότητας τοῦ ανθρώπου πρὸς τό γύρω κόσμο του, καθώς καί τήν άπάρνηση τής Θείας τάξεως. Γράφτηκε κάπου πὼς «ὅσο λιγότερα τά βλέμματα πρὸς τόν οὐρανό καί τήν αἰωνιότητα, τόσο μεγαλύτερη ή έκτροπή από τόν ὁμαλό τρόπο ζωής», ἄρα τόσο μεγαλύτερη καί ή νόσηση, φυσική, ψυχική, κοινωνική. «'Η ασθένεια είναι ή αὐθεντικώτερη γλώσσα τοῦ σώματος καί τῶν ὀργάνων του μέ τήν πλημμελή, ἐλαττωματική, παθολογική λειτουργία τους, μιᾶς καθολικώτερης άνωμαλίας στήν ὁποία κυρίως έκφράζεται ή μή ὁμαλή συνέχιση τής κινήσεως ὁλοκληρώσεως τοῦ προσώπου».

Κι ἄς ξέρουμε ὅτι ή 'Ιατρική σήμερα μπορεῖ νά διαγνώσει πολλά νοσήματα, θεραπεύει ὅμως λίγα καί εἶναι τελείως άνίσχυρη μπροστά στά συνηθισμένα βάσανα τοῦ ανθρώπου.

3. 'Η κατάκτηση τής υγείας άπαιτεῖ βαθειά γνώση καί τοῦ σώματος καί τής ψυχῆς καί εἶναι υπόθεση, καθήκον καί εὐθύνη προσωπική-άτομική κάθε ανθρώπου. 'Ο άνθρωπινος ὀργανισμός διατηρεῖται στήν υγεία του τόσο καλύτερα, ὅσο άρμονικά συνυπάρχουν τό σῶμα καί ή ψυχή, ὅσο πιό άρμονικά ἐπιδροῦν

παράγοντες πνευματικοί, περιβαλλοντολογικοί, άνθρωπιστικοί.

4. 'Η ζωή, ή άρρώστεια, ή υγεία, ή άμαρτία, ὁ θάνατος εἶναι μέρος τοῦ σύμπαντος, ὅπου ὅλα τά πράγματα συνυπάρχουν, διαδέχονται τό ἓνα τό ἄλλο καί έναρμονίζονται. Εἶναι σίγουρο πὼς ή υγεία, ή άρρώστεια, ὁ πόνος κι ή χαρά, ή θλίψη καί ή εὐτυχία φέρνουν κάτι από τή σφραγίδα τοῦ Θεοῦ.

«'Αν ή άρρώστεια γίνεται μιᾶ εὐεργετική υπόμνηση τοῦ άναπόφευκτου τέλους τής ζωῆς τοῦ ανθρώπου, ή θεραπεία πού παρεμβαίνει, πρέπει νά θεωρηθεῖ σάν περιοδική πρόγευση τοῦ ξεπεράσματος τοῦ θανάτου μέσα στήν έντελέχεια τής ζωῆς. 'Η θεραπεία γίνεται μιᾶ άνακαίνιση ζωῆς σέ ὅλες τίς πτυχές της. Προσφέρει τήν ἐπανασύνδεση τοῦ 'Εγὼ μέ τίς διασπαθεῖσες ψυχοσωματικές τάσεις τοῦ ανθρώπου γιά ὁλοκλήρωση, ἐφ' ὅσον ή άρρώστεια υπενθυμίζει άρνητικά τήν βαθύτατη λειτουργία τοῦ ὀργανισμοῦ ὡς φoρέως άνωτέρας πνευματικῆς Ζωῆς».

Ἔτσι βλέπει κανεῖς ὅτι ή θεραπεία δέν εἶναι άπλή επαγγελματική δραστηριότητα από μέρους τοῦ γιατροῦ, ἀλλά πραγματικά «**ὀλιστική**»^(*) άνθρωπιστική διακονία».

(*) 'Ορθῶς πρέπει νά χρησιμοποιηθεῖ ὁ ὅρος **ὀλικός** ἀντί τοῦ ὅρου **ὀλιστικός** πού ἐπικρατεῖ στή γλώσσα τῶν ἐπιστημῶν υγείας πρὸς ἀπόδοση τοῦ ὅρου *holistic*. Κατά τόν ἐπαναπατρισμό τῶν λέξεών μας εἶναι σωστό νά χρησιμοποιηθεῖ ή ἑλληνική μορφή καί ὄχι ή ξενική παραφθορά.

5. Τό γέμισμα τῆς καρδιάς τοῦ ἀνθρώπου μέ ἀγάπη πρὸς τὸ Θεό «κάνει τὴ σάρκα του νὰ εἶναι πιό ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν αὐτονομία, πού τὴ σέρνει στὴ σκλαβιά τῆς καταχρήσεως, τὴν κάνει ἐπίσης πιό ἐλευθερωμένη ἀπὸ τὸν πανικό τοῦ θανάτου, πού συνήθως ὁ ἄνθρωπος ὑπερβολικά φροντίζει νὰ τὸν ἀπομακρύνει».

Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μᾶς δίνει τὸ κέρδος τῆς ἰσορροπίας μεταξὺ τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἀρρώστειας. Ὁ πνευματικός ἄνθρωπος προσέχει τὴν ὑγεία του μέ ἓνα διαλεκτικό τρόπο, δηλαδή μπορεῖ νᾶναι ἀποτελεσματικός καὶ χωρὶς τὴν ὑγεία καὶ μέ θυσιά γι' αὐτήν, ὅταν πρόκειται γιὰ κάποιο ἰδανικό. Ὁ πιστός ἄνθρωπος θυμᾶται τὸ λόγιον τοῦ Χρυσοστόμου: «Οὐδέν μοί μέλλοι, ἂν τε ζῶ, ἂν τε ἀποθάνω, πάντα οὖν ὑπὲρ ἐκείνης πράττωμεν ζωῆς».

6. Κάθε ἄνθρωπος γιὰ νὰ εἶναι ὑγιής, ὅπως τὸ ἀναπτύξαμε λεπτομερειακά, ἢ νὰ θεραπεύεται καλύτερα, ὅταν παρουσιάζεται ἡ ἀρρώστεια, πρέπει νὰ μάθει νὰ **δέχεται** τὴ ζωὴ του, ὅπως τοῦ προσφέρεται καὶ νὰ τὴν ἐκμεταλλεύεται μέ τὸν πιό σωστό τρόπο γιὰ τὴν εὐτυχία του. Τό «νὰ δεχτεῖς τὴ ζωὴ σου», σύμφωνα μέ ὅσα λέει ὁ Vincent, σημαίνει:

Νὰ δεχτεῖς τὸ σῶμα σου, τὴν προσωπικότητά σου, τὸ φῦλό του, τὸ βαθμὸ τῆς νοημοσύνης σου, τίς δυνατότητες πού κατὰφερες, τὴ φυλὴ σου, τὴν ἐθνικότητά σου, τὴ θρησκεία σου, τὴν ἡλικία σου, τὸ ἐπάγγελμα πού διάλεξες.

Ὑστερα νὰ δεχτεῖς τοὺς γονεῖς σου, τὰ ἀδελφία σου, τὸ σύντροφο πού διάλεξες γιὰ τὴ ζωὴ σου, τὰ παιδιά πού ἀπέκτησες, τοὺς φίλους καὶ συναδέλφους σου.

Τέλος νὰ δεχτεῖς τὴν κοινωνία πού βρέθηκες, τὸ χωριό ἢ τὴ πόλη σου, τὴν ἐνορία σου, τοὺς συνεργάτες στὴ δουλειά σου.

Πόσοι ἄνθρωποι, στ' ἀλήθεια, ἔχουμε **ἀποδεχτεῖ** τὴ **ζωὴ μας**, ἔτσι ἀκριβῶς πού εἶναι καὶ τὴ χαιρόμαστε καὶ τὴ φιλοσοφοῦμε καὶ τὴν ἐκμεταλλευόμαστε;... Ἀσφαλῶς δέν εἶναι καθόλου εὐκόλο πρᾶγμα, αὐτό, πού λέμε πολὺ εὐκόλο. Ὅμως, ὅσο ὁ ἄνθρωπος σκέφτεται καὶ προσπαθεῖ νὰ βιώνει πνευματικά, τόσο πιό σίγουρα συνειδητοποιεῖ τὴν ἀλήθεια αὐτή.

7. Τελικά, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἰσχυρισθεῖ σοβαρά, ὅτι ἡ Χριστιανικὴ ἀντίληψη, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἄνθρωπο προσφέρει τὸν καλύτερο δρόμο κατακτήσεως τῆς ὑγείας, καλύτερης προλήψεως τῆς νόσου, σωστῆς ἀποδοχῆς τῆς θεραπείας.

Ὁ πιστός, μέ ἄλλα λόγια, ἔχει ὅλες τίς προϋποθέσεις, ἀφοῦ ὑποτάσσεται στό θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ δέν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ θέλημά Του, νὰ εἶναι ὑγιής στό σῶμα καὶ στὴ ψυχὴ, σάν **Ὁλότητα** πλέον. Κι ὅταν ἀκόμη συμβεῖ νὰ ἀρρωστήσει, νὰ μπορεῖ νὰ λέει: «Χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου, ὅταν γάρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμί».

Δρ ΜΙΧ. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ
Καρδιολόγος

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΑΠΟ ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΜΕΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Ι. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

Μετά τήν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος ἀπό τόν Ὄθωμανικό ζυγό, ἡ γεωργία ἦταν ἡ κύρια πηγή οἰκονομικῶν ἐσόδων γιά τό νέο κράτος. Ἡ κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε τότε ὡς πρός τόν ἀγροτικό τομέα, εἶχε τήν εἰκόνα, οἱ γαιοκτήμονες-τσιφλικάδες νά κατέχουν τίς ἀγροτικές ἐκτάσεις καί οἱ καλλιεργητές-κολῆγοι νά ἐργάζονται στά τσιφλίκια. Ἡ Ἑλληνική Ἐπικράτεια, μετά τήν ἀπελευθέρωση, εἶχε περίπου 200.000 οἰκογένειες ἀπό τίς ὁποῖες οἱ 120.000 ἦσαν ἀγροτικές. Ἀπό αὐτές μόνο οἱ 20.000 κατεῖχαν ἀγροτική γῆ.

Ἡ κατάσταση ὅμως τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ κατά τή διάρκεια τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων καί ἰδιαίτερα μετά τήν ἀπόβαση τοῦ Ἱμπραῖμ Πασᾶ στήν Πελοπόννησο, ἦταν τραγική. Διαρπαγές συστηματικές τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς, πυρπολήσεις καί παντός εἶδους λεηλασίες καί καταστροφές, ἀνάγκασαν τούς ἑλληνικούς πληθυσμούς τῶν πόλεων καί τῶν χωριῶν νά μετακινηθοῦν πρός ὄρεινές περιοχές. Ἔτσι κατά τήν τριετία τῆς παρουσίας τοῦ Ἱμπραῖμ, οἱ πεδινές περιοχές ἔμειναν ἀκαλλιέργητες. Οἱ καταφυγόντες στίς ὄρεινές περιοχές, διέμεναν σέ τρώγλες καί σπήλαια καί ὑποσι-

τίζονταν, τρώγοντας βελανίδια καί «γκορτζάχλαδα» καί μέ λίγο κριθαράλευρο πού διέθεταν, παρασκεύαζαν ψωμί.

Σέ γενικές γραμμές ἡ ὅλη κατάσταση μετά τόν ἑπταετῆ πόλεμον, χαρακτηρίζεται ὡς ἑξῆς: «Ὁ γεωργικός πληθυσμός ὑφίσταται πανωλεθρίαν. Ἡ καταφεύγει εἰς τά ὄρη καί τάς νήσους ἢ μετέχει τοῦ πολέμου. Τίς νά γεωργήσῃ τήν γῆν; Ἐπειτα πού τά χρηματικά μέσα; Πού γεωργικά ἐργαλεῖα; Πού σπόροι διά τήν σποράν; Πού ἀροτῆρες βόες, ἡμίονοι ἢ ἵπποι; Οἱ μέν ἀροτῆτρες εἶχον χρησιμεύσει πρός τροφήν τοῦ πεινῶντος πληθυσμοῦ, οἱ δέ ἡμίονοι καί οἱ ἵπποι περί τάς στρατιωτικές ἐπιχειρήσεις. Τό σοβαρώτερον, ἐκτός τῆς δυσκολίας τῶν συγκοινωνιῶν, ἡ ἐλλειψίς ἀσφαλείας τῶν γεωργῶν ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρα ἥτις παρέλυε καί τήν καλυτέραν διάθεσιν καί ἔθετεν ἐν ἀμφιβόλῳ καί τήν εὐτυχεστέραν γεωργικήν ἐργασίαν. Τῶν δέ ἀρχόντων καί στρατηγῶν αἱ πιέσεις, αἱ αὐθαιρεσίαι, ὁ δεσποτισμός καί ἡ ἀπληστία πολλάκις ἀπετέλουν ἓνα ἀκόμη σκόπελον διά τήν πρόοδον τῆς Γεωργίας»⁽¹⁾.

(1) Δ. Ζωγράφου: «Ἱστορία Ἑλληνικῆς Γεωργίας», 1976, Ἐκδόσεις Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς. Τ. Α'-Β', σελ. 707.

Στή μικρή τότε ελληνική επικράτεια, ή όποία όμως δέν ήταν ακόμη τελείως ελεύθερη, διότι οί Αιγύπτιοι είχαν υπό τήν κατοχή τους, τήν Πύλον, τήν Μεθώνην, τήν Κορώνην, τήν Πάτρα καί τό Ρίον, οί δέ Τουρκοί, τό Μεσολόγγι, τήν Ναύπακτον, τό Αίτωλικό, τήν 'Αθήνα, τήν Κάρυστο καί τή Λαμία, έρχεται στίς 8 'Ιανουαρίου τοῦ 1828 στό Ναύπλιο ό 'Ιωάννης Καποδίστριας, ώς πρώτος Κυβερνήτης τής 'Ελλάδος.

Πώς τόν χαρακτηρίζουν, 'Ελληνες καί ξένοι; Προσωπικότητες τής πολιτικής καί κοινωνικής έλίτ τής έποχής εκείνης καί ιστορικοί καί συγγραφείς; «Μία ώραία καί εύγενής ψυχή, πνεῦμα γόνιμον καί πολυσύνθετον, άβρός, λεπτός, άγνός, γενναιόφρων, άφιλοχρήματος, ύψηλόφρων, καρτερικός, αίσιόδοξος, δεξιός τόν νοῦν, στιβαρός πολιτικός οίακοστροφός, θεληματικός... καταδεκτικός καί έπεικής, γλυκύς καί προσηνής... φίλος τής πενίας, τής άδυναμίας, τής δυστυχίας, τών όρφανών καί χηρών τοῦ πολέμου. 'Υπερήφανος διά τήν Πατρίδα, ταπεινόφρων διά τό άτομόν του»⁽²⁾. Αὐτός ήταν ό 'Ιωάννης Καποδίστριας, ή ύπέροχη αὐτή φυσιογνωμία πού ήλθε νά κυβερνήσει μία μικρή τότε 'Ελλάδα, έπαναστατημένη, γεμάτη προβλήματα, οικονομικώς πάμπτωχη, κοινωνικώς ακατάστατη, χωρίς παιδεία καί γεμάτη πληγές από τήν έπανάσταση. Γνώριζε καλά τί τόν περίμενε, μόλις τοῦ ανακοινώθηκε

ή απόφαση τής Συνελεύσεως τής Τροιζήνας ότι τόν εξέλεξε Κυβερνήτη τής 'Ελλάδος. 'Από τήν Πετρούπολη, έγγραψε στόν φίλο του 'Ευνάρδον⁽³⁾ μεταξύ άλλων: «καί νά μοί δοθῇ νά άρω τόν ούρανόθεν επικαταβαίνοντά μοι σταυρόν ψήφου τής έν Τροιζήνι Συνελεύσεως»⁽⁴⁾. 'Εβλεπε ότι έκαλείτο νά άρει σταυρόν, έρχόμενος νά Κυβερνήσει αὐτόν έδω τόν τόπον.

Μέ τήν άφιξή του στήν 'Ελλάδα, κύριο μέλημά του ήταν νά αναπτύχθῃ ή γεωργία, διότι τή θεωροῦσε ώς τή μόνη παραγωγική διαδικασία για τήν οικονομική ανάπτυξη τής χώρας. Τίς σκέψεις του καί τούς προγραμματισμούς του, για τήν ανάπτυξη τής γεωργικής παραγωγής στήν 'Ελλάδα, τίς έκανε γνωστές καί σέ φίλους του, στό έξωτερικό, οί όποιοι μέ τίς σχετικές γνώσεις των, θά μπορούσαν νά τοῦ δώσουν συμβουλές καί λύσεις στά προβλήματα πού αντιμετώπιζε. Ζητοῦσε άπό αὐτούς καί όδηγίες, «καί ανθρώπους ειδήμονας τοῦ πρωτίστου καί σπουδαιότατου έργου, τής εισαγωγής εἰς τήν 'Ελλάδα γεωπονίας όρθῆς καί χρησιμωτέρας»⁽⁵⁾.

Τήν σπουδαιότητα αναπτύξεως τής γεωργίας, εἶχε κατανοήσει πρίν άκόμη έλθει στήν 'Ελλάδα ώς Κυβερ-

(3) Ζάν Γκαμπριέλ 'Ευνάρδος (Eynard) 1775-1863: Γάλλος τραπεζίτης, ό όποίος διέμενε στή Γενεύη, φιλέλλην καί φίλος τοῦ Καποδίστρια από τό 1825. 'Ηταν ή ψυχή τοῦ Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου τής Γενεύης.

(4) Δ. Ζωγράφου, ό.π. σελ. 241, 243.

(5) Δ. Ζωγράφου, ό.π. σελ. 241, 243.

(2) Δ. Ζωγράφου, ό.π. σελ. 239-240.

νήτης. Ἀπό τό Λονδίνο, στίς 31 Αὐγούστου 1827 ἔστειλε ὑπόμνημα πρὸς τὴν Ἀγγλία, τὴ Γαλλία καὶ τὴ Ρωσία, ἐκθέτοντας τὴν ἐπικρατοῦσα κατάσταση στὴν Ἑλλάδα καὶ ζητῶντας τὴ βοήθειά των. Ἐγγραφε στοῦ ὑπόμνημα αὐτό σχετικῶς: «Ἐκ τριῶν ἤδη χρόνων οἱ Ἕλληνες δέν ζῶσι οὐδέ σώζονται προμαχοῦντες εἰμὴ διὰ τῶν βοηθημάτων τῆς χριστιανικῆς φιλοπρωχίας.

Αἱ γαῖαι των ἐν Πελοποννήσῳ καὶ περὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα κατεχερσώθησαν ἀφ' ὅτου ὁ Ἰμβραῖμ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι τὴν ἐκτριβὴν καὶ τὸν θάνατον ἐπισπεύρουσιν. Ὁπλοφόροι οἱ Γεωργοὶ αἱ δὲ αὐτῶν οἰκογένειαι ἢ φρικώδη αἰχμαλωσίαν ὑφίστανται ἢ εἰς τὰς νήσους εἶναι ἐσκορπισμένοι ἢ εἰς βράχους ἀπροσβάτους κατέφυγον. Πόλεις, κῶμαι, χωρία κατεστραμμένα, ἐρείπια ἔρημα»⁽⁶⁾.

Ἦθελε ὁ φιλόπατρις καὶ εὐγενὴς καὶ γενναῖος αὐτός Ἕλληνας νὰ εὐαισθητοποιήσει τίς κυβερνήσεις τῶν τριῶν αὐτῶν φίλων κρατῶν, ὥστε νὰ παράσχουν κάθε δυνατὴ βοήθεια στὸν δύστηνο καὶ πολυβασανισμένο ἑλληνικὸ λαό.

Ὁ Καποδίστριας, ἐκτός τῶν ἄλλων διακρινόταν καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ του κατάρτιση καὶ ἀνωτερότητα καὶ γιὰ τὴν Χριστιανικὴ πίστη του.

Ἀναφέρεται ὅτι, στίς 6 Νοεμβρίου 1827 γράφει ὁδηγίες, γιὰ τὰ

Σχολεῖα ποὺ θὰ ἰδρυθοῦν στίς πόλεις τῆς Ἰταλίας, ὅπως στή Βενετία, Τεργέστη, Ἀγκῶνα, κ.ἄ. γιὰ τὴ διαπαιδαγώγηση τῶν «Ὀρφανοπαίδων Ἑλλήνων» στὸν Μουστοξείδῃ, στίς ὁποῖες μεταξύ ἄλλων, **συνιστᾷ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὰ ἰδρυόμενα αὐτὰ Σχολεῖα, καὶ «προσευχῆς εἰδικῆς ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεώς του, ὑπὲρ τῶν Προσπατῶν του, ὑπὲρ τῶν Στρατιγῶν καὶ τῶν Ναυμάχων... καὶ ὑπὲρ τῶν Ἀγρονόμων** (Γεωπόνων) καὶ Γεωργῶν»⁽⁷⁾.

Πρὶν ἀκόμη δηλαδὴ, κατέλθει στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ ἀναλάβει τὴ διακυβέρνηση τοῦ νέου κράτους, ἐνδιαφερόταν καὶ φροντίζε νὰ τεθοῦν τὰ θεμέλιά του, μέ βασικούς στόχους τὴν παιδεία καὶ τὴ γεωργία. Μέ βάση τὴν ἀνάπτυξη τῶν δύο αὐτῶν στόχων, ἐπορεύθη κατὰ τὴν ὀλιγόχρονη διακυβέρνησή του.

Ἡ ἔλλειψη ὁμως οἰκονομικῶν μέσων δυσχεραίνει τὴν ὑλοποίηση τῶν προγραμμάτων του γιὰ ἀνόρθωση τῆς γεωργίας. Ἀκαταπόνητος χωρὶς νὰ χάνει τίς ἐλπίδες του, προσπαθεῖ πρὸς κάθε κατεύθυνση νὰ ἐξεύρει τὰ ὑλικά μέσα ποὺ θὰ ἀναζωογονήσουν τὴν ἀναγεννώμενη πατρίδα του. Ἀπευθύνεται στίς ξένες φίλιες δυνάμεις ζητῶντας δάνεια, πρὸς ἐκπλήρωση τῶν προγραμμάτων του καὶ εἰδικότερα πρὸς ἐνίσχυση τῶν γεωργῶν ὥστε νὰ ἀρχίσουν πάλι τὴν καλλιέργεια τῶν ἐρειπωμένων ἐ-

(6) Δ. Ζωγράφου, ὁ.π. σελ. 251-252.

(7) Δ. Ζωγράφου, ὁ.π. σελ. 251-252.

κτάσεων, λόγω της καταστροφικής εισβολής των αιγυπτιακών στρατευμάτων του Ίμπραΐμ. Ός πρώτη έ- νέργεια στό θέμα αυτό, θεωρούσε τόν έφοδιασμό των γεωργών μέ τά απαραίτητα γεωργικά έργαλεϊα καί γιά τόν λόγο αυτόν φρόντισε νά παραγγελθοῦν στό έξωτερικό καί νά έλθουν έγκαιρως πρὸς άμεση χρήση. Δέν σταματᾶ όμως τό ενδιαφέρον του μόνο στά έργαλεϊα. Έπιθυμεϊ νά προχωρήσει σέ κάτι καλύτερο, στήν προμήθεια άρότρων. Όχι μόνο νά προμηθευτεϊ άροτρα από τό έξωτερικό αλλά νά δημιουργήσει στήν Ελλάδα «έργαστήριο κατασκευαστικών Βελγικῶν άρότρων».

Οί πεποιθήσεις του καί ὁ ένθουσιασμός του γιά τήν γεωργία, καταφαίνεται καί από τίς συντονισμένες καί έντονες προσπάθειες, νά καλλιεργηθοῦν δένδρα καρποφόρα καί πατάτα. Η καλλιέργεια τής πατάτας ήταν ήδη γνωστή στό Ίόνια νησιά καί μέ έπιστολή του πρὸς τόν άδελφόν του Βιάρων στήν Κέρκυρα, ζητοῦσε νά τοῦ σταλεϊ σπόρος ὥστε έγκαιρα νά ξεκινήσει ή καλλιέργεια καί στήν Αἴγινα. Η καλλιέργεια τής πατάτας έπεκτείνεται καί σέ άλλες περιοχές, ὅπως στόν Πόρο καί άλλαχοῦ.

Πολύτιμος συνεργάτης τοῦ Καποδίστρια στόν τομέα τής γεωργίας βρέθηκε, από τίς πρώτες ήμέρες άφίξεως στήν Αἴγινα τοῦ Κυβερνήτου, ὁ Ίρλανδός Στήβενσον, γεωπόνος, ὁ ὁποῖος συνάντησε τόν Καποδίστρια 12 ήμέρες μετά τήν άφιξίν του καί προσφέρθηκε «νά γείνη εἰς

τήν Ελλάδα ὠφέλιμος καί περισσῶς γνωρίζων τό μέρος τοῦτο τής Γεωργίας». Ο Στήβενσον παρέμεινε στήν Αἴγινα μέχρι τίς 25 Ίουλίου 1828 ὅποτε άνεχώρησε γιά λόγους υγείας έπιστρέψας στήν Ίρλανδία. Τόν Στήβενσον διαδέχεται ὁ Έλληνας γεωπόνος, Κρατερός. Αὐτός περι- δεύει στίς έπαρχίες τής Πελοποννήσου καί διδάσκει τούς γεωργούς στά θέματα σωστής καλλιέργειας.

Τό μεγάλο όμως γεγονός ήταν ή ίδρυση τό 1829 τής Γεωργικῆς Σχολῆς στήν Τύρινθα. Στήν ίδρυση τής Σχολῆς συνέβαλε οἰκονομικῶς ὁ υπέρροχος φίλος τοῦ Καποδίστρια καί μέγάλος φιλέλληλιν Έυνάρδος.

Πρώτος Διευθυντής τής Σχολῆς διωρίσθηκε ὁ γεωπόνος Γρηγόριος Παλαιολόγος, ὁ ὁποῖος σπούδασε Γεωπονία, στό Παρίσι καί έπιστρέφοντας στήν Ελλάδα, έφερε μαζί του τά πιό τέλεια γεωργικά έργαλεϊα τής έποχῆς εκείνης, καθώς καί σπόρους γιά καλλιέργεια. Τά έξοδα γιά τήν άγορά των ειδῶν αὐτῶν, χορήγησε ή Φιλελληνική Έταιρεία των Παρισίων.

Ο Παλαιολόγος, στό δίτομο σύγγραμμά του: «Γεωργική καί Οἰκιακή Οἰκονομία» (Ναύπλιον 1833), περιγράφει τά τοῦ διορισμοῦ του ὡς έξῆς: «Ο τότε Κυβερνῶν Ίωάννης Καποδίστριας μ' έχορήγησεν άμέσως τ' άναγκαϊα μέσα πρὸς σύστασιν τοῦ προτύπου Άγροκηπίου τής Τίρυνθος. Τό Κατάστημα αὐτό εἶχε σκοπόν νά δείξη καί ν' άποδείξη εἰς τούς κατοίκους τής Ελλάδος τήν

ώφελειαν τῆς νεωτέρας Γεωργίας καί τῶν τελειοποιουμένων ἐργαλείων, νά εἰσάξῃ εἰς τό Κράτος νέα ζῶα, ἐπωφελῇ μὲν, ἀλλ' ἄγνωστα εἰς τοὺς Ἕλληνας, νά πολλαπλασιάσῃ τὰ κάρπιμα καί ἄλλα δένδρα, νά βελτιώσῃ τὴν ἀμπελουργίαν, οἰνοποιῶν, ἐλαιοποιῶν, ἀλσοκομίαν, μεταξουργίαν κ.τλ. Τέλος νά χορηγῇ κατ' ἔτος εἰς τὴν Ἐπικράτειαν ἀριθμόν τινα νέων καί χρηστοθητῶν γεωργῶν, ἱκανῶν νά μεταδώσωσιν εἰς τοὺς συμπατριώτας των τὰ μαθήματα, ὅσα ἤθελον ἰδεῖ καί ἀκούσει εἰς τό Ἀγροκήπιον τῆς Τύρινθος»⁽⁸⁾. Ἦταν δηλαδή, ἡ Γεωργικὴ Σχολὴ τῆς Τύρινθος ἓνα ἐκκολαπτήριο μορφωμένων γεωργῶν, οἱ ὅποιοι θὰ διοχέτευαν, σέ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, τίς σωστές μεθόδους γεωργικῆς παραγωγῆς.

Εἰς τό σημεῖον αὐτό, ἀξίζει νά ἀναφερθοῦμε περισσότερο, σέ ἓναν ὑπέροχο φιλέλληνα καί εἰλικρινῆ φίλο του Καποδίστρια, στὸν τραπεζίτη Ἐυνάρδο, τοῦ ὁποῦν τὰ φιλελληνικά αἰσθήματά του, ἄρχισαν νά ἐκφράζονται πολὺ πρὶν κατέβῃ ὁ Καποδίστριας στὴν Ἑλλάδα. Ἀναφέρεται σχετικῶς ὅτι, «ἀπὸ τό 1826 ἐργάζεται διὰ τὴν ἐξαγοράν τῶν αἰχμαλώτων, στέλλει φορτία τροφῶν καί πονεῖ ὡς ὁ γνησιότερος τῶν Ἑλλήνων»⁽⁹⁾. Αὐτός ἦταν ἡ ψυχὴ τοῦ Κομιτάτου τῶν Φιλελλήνων τῆς Γενεύης.

Ἡ Ἑλλάδα, εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ὑπέροχον αὐτόν φίλον τῆς, τὸν πολιτογραφεῖ ὡς «ἀληθῆ Ἕλληνα καί πολίτην τῆς Ἑλλάδος», μέ ἀπόφασιν τῆς Γ' ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, κατὰ τὴν Συνεδρίασιν, τῆς 4ης Μαΐου 1827. Ὁ Ἐυνάρδος ἀνταποκρινόταν σέ κάθε ἐκκλήσιν πρὸς οἰκονομικὴ βοήθεια, πού τοῦ ἀπηύθυνε ὁ Καποδίστριας καί κυρίως μέ σκοπὸ τὴν «ἐμψύχωσιν τῆς γεωργίας».

Ὁ Ἐυνάρδος ὅταν πληροφορήθηκε τὸν θάνατον τοῦ Καποδίστρια, ἐξέφρασε τὴ βαθεῖα θλίψιν του, στέλλοντας ἐπιστολὰς σέ Γαλλικὰς Ἐφημερίδας, στίς ὁποῖες χαρακτήριζε τὸν φίλον του Καποδίστρια, μέ τὰ καλύτερα λόγια, ὑπερασπιζόμενος τὴν πολιτικὴν τιμὴν του καί τὰ ἀγνά αἰσθήματά του γιὰ τὴν πατρίδα του.

Τέτοιος ἦταν ὁ Ἐυνάρδος, ἀγνός, εὐγενικός, ἀκούραστος καί εἰλικρινῆς συμπαραστάτης τοῦ Καποδίστρια, σέ κάθε προσπάθεια ἀνασυγκροτήσεως τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους, συμβάλλοντας καί οἰκονομικῶς, στὴν ἐκπλήρωση τῶν κυρίαρχων στόχων πού ἔθετε ὁ φίλος του, ἐκ τῶν ὁποίων στόχων, ἡ γεωργία ἀποτελοῦσε θέμα πρώτης ἐπιλογῆς.

Ὁ Καποδίστριας πίστευε ἀκράδαντα στὴν ὠφελιμότητα τῆς γεωργίας καί τὴν θεωροῦσε ὡς τὸ πλέον ἀπαραίτητον μέσον προόδου τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος.

**ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ,
Ὁμότιμος Καθηγητὴς Γεωπονικοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν**

(8) Δ. Ζωγράφου, ὁ.π. σελ. 313-315, 683.

(9) Δ. Ζωγράφου, ὁ.π. σελ. 313-315, 683.

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

Στήν μακραίωνη ιστορία του ελληνισμού υπάρχει μία λέξη, μία πραγματικότητα, ή όποια τόν χαράκτηριζει: ή λέξη διασπορά. Ένας ελληνισμός στήν κοιτίδα του, είτε υπό ελεύθερες συνθήκες διαβίωσης, όπως οί σήμερα ύφιστάμενες, είτε υπό έχθρική κατοχή, και ένας άλλος ελληνισμός ζωντανός, ό όποιος ζει και δραστηριοποιείται έξω από τόν έλλαδικό χώρο. Τουτό συμβαίνει από τήν εποχή του πρώτου έποικισμού στήν Μεσόγειον θάλασσα και τόν Εύξεινον Πόντον στους πρώτους αιώνες της πρώτης προχριστιανικής χιλιετηρίδος, μέχρι και τόν είκοστόν αιώνα μέ τίς άθρόες μεταναστεύσεις ελληνικών πληθυσμών στήν Βόρειον Άμερική, στήν Αύστραλία, στήν Νότιον Άφρική και τέλος στίς χώρες της Δυτικής Εύρώπης μέ τήν ίδρυση και τήν ανάπτυξη τών ελληνικών κοινοτήτων και παροικιών στό έξωτερικό.

Μιά μάλλον άγνωστη περίπτωση μεταναστεύσεων είναι εκείνη, ή όποια πραγματοποιήθηκε τήν περίοδο της Τουρκοκρατίας κυρίως στήν Βιέννη και τήν Βουδαπέστη μέ βασικόν σκοπόν τήν διεξαγωγή και τήν έν γένει ανάπτυξη του έμπορίου, ως επί τό πλείστον από Έλληνες Μακεδόνες έμπόρους. Η ιστορία αυτή ακολουθεί τίς γεωπολιτικές μεταβο-

λές τίς όποίες επέβαλαν οί περιστάσεις στόν γεωγραφικό χώρον της χερσονήσου του Αΐμου μέ άποτελεσμα τίς βίαιες ή και εκούσιες μετακινήσεις ελληνικών πληθυσμών.

Η ύφισταμένη σήμερα μεθοριακή γραμμή στά βόρεια σύνορα της χώρας έχει προκύψει από τούς βαλκανικούς πολέμους έναντίον Τούρκων και Βουλγάρων πολεμίων και τόν πρώτον παγκόσμιον πόλεμον και έχει επικυρωθεί μέ τίς διεθνείς συνθήκες του Βουκουρεστίου (έτος 1913) για τά έλληνοσκοπιανά και έλληνοβουλγαρικά σύνορα και μέ τήν συνθήκη της Φλωρεντίας για τά έλληνοαλβανικά σύνορα (έτος 1914).

Οί συνθήκες αυτές όρισαν μέν τά ελληνικά σύνορα μέ τίς πρός βορράν κείμενες βαλκανικές χώρες και πρός Άνατολάς μέ τήν Τουρκία, αφήνοντας έξω από τήν ελληνικήν επικράτειαν συμπαγείς ομάδες Έλλήνων κατοίκων, υπηκόων όμως ξένων κρατών. Σημαντικές περιπτώσεις τέτοιων πόλεων μέ άκμαϊον ελληνισμόν είναι οί πόλεις Μελένικον και Στρώμνιτσα οί όποίες επεδικάσθησαν στήν Βουλγαρία μέ τήν συνθήκη του Βουκουρεστίου. Μετά τήν ύπογραφή της ως άνω συνθήκης οί Έλληνες κάτοικοι τών πόλεων αυτών αναγκάσθηκαν εκ τών προ-

γμάτων νά τίς ἐγκαταλείψουν καί νά ἀπέλθουν ὡς πρόσφυγες στά ἐδάφη τῆς Ἑλεϋθερης Ἑλληνικῆς Μακεδονίας.

Λίγα μόλις χιλιόμετρα ἔξω ἀπό τόν μεθοριακόν σταθμόν τοῦ Προμαχώνα Σερρών μέσα σέ μία χαράδρα κρύβεται ἡ πόλη Μελένικο, τό ἀξιολογότερον πολιτιστικό κέντρο τοῦ ἑλληνισμοῦ στό βόρειο τμήμα τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. Γιά αἰῶνες τό Μελένικο ἦταν μία ἑλληνική πόλη, ὅπου ὁ ἑλληνικός χαρακτήρας καί ἡ ἑλληνική γλῶσσα κυριαρχοῦσαν ἀποκλειστικά στά σχολεῖα, στήν Ἐκκλησία στό ἐμπόριον καί στήν κοινωνική ἐν γένει ζωή.

Τό ἔτος 1903 τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ἐξέλεξε Μητροπολίτην Μελενίνου τόν μετέπειτα Κασσανδρεῖας Εἰρηναῖον. Τό ἔτος ἀφίξεως τοῦ νέου μητροπολίτη στό Μελένικο εἶναι κρίσιμο. Εἶναι ἡ χρονιά κατά τήν ὁποία ὁ ἀνταγωνισμός μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ καί τοῦ βουλγαρικοῦ στοιχείου στήν ὑπό τόν Ὁθωμανικόν ζυγόν εὐρισκομένη Μακεδονία πρόκειται νά εἰσέλθει στήν ἐνοπλή φάση τῆς τήν γνωστή, ὡς ὁ μακεδονικός ἀγῶνας (περίοδος 1904-1908).

Ἡ ἐπαρχία τοῦ Εἰρηναίου, τό Μελένικο, ὅπως καί ἡ Στρώμνιτσα ἀποτελοῦσαν τά προκεχωρημένα φυλάκια τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὅπου οἱ πόλεις καί τά γύρω αὐτῶν χωριά ἦσαν πιστά στό Πατριαρχεῖον ἐνῶ στήν ὑπαιθρο ἦσαν ἐξαρχικά καί οἱ Βούλγαροι εἶχαν τά δικά τους σχολεῖα καί τίς δικές τους Ἐκκλησίες. Ὁ καθαρά ἑλληνόφωνος πληθυσμός,

ὁ ὁποῖος κατοικοῦσε στίς πόλεις ἦταν κυρίως ἐμπορευόμενος καί ἀσκοῦσε διάφορα συναφή ἐπαγγέλματα, μέ συνέπειαν ἡ οἰκονομική ζωή τοῦ τόπου νά κυριαρχεῖται ἀπό τό ἑλληνικόν στοιχεῖο. Τό Μελένικο, τό ἔτος 1913, παρὰ τίς καταστροφές τίς ὁποῖες ὑπέστη κατά τήν διάρκεια τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου, ἦταν μιά γραφική πόλη μέ πεντακόσιες ἑλληνικές οἰκογένειες, ὀγδόντα ὀθωμανικές καί δέκα μόνον βουλγαρικές καί παρὰ ταῦτα ἀποδόθηκε ὑπό τήν πίεση τῶν Δυνάμεων στήν Βουλγαρία. Μόλις μαθεύθηκε ὅτι μέ τήν συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου (28 Ἰουλίου 1913) τό Μελένικο ἐπιδικάστηκε στήν Βουλγαρία οἱ Ἕλληνες κάτοικοί του ἐθρομβήθηκαν. Διαδήλωσαν τά ἐθνικά των αἰσθήματα, καταφέρθηκαν κατά τῶν ἰσχυρῶν τῆς Γῆς γιά τήν ἀδικη ἀπόφασί των, ἀλλά ταυτόχρονα διεπίστωσαν ὅτι ἦταν ἀδύνατον νά παραμείνουν στόν τόπο τους, καθὼς οἱ βουλγαρικές ἀρχές θά ἤρχοντο νά παραλάβουν ὀριστικά τήν διοίκηση τῆς περιοχῆς των.

Δύο ἡμέρες μετά τήν ὑπογραφή τῆς ἐν λόγω συνθήκης συνήλθε τό συμβούλιον τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος καί ἐπῆρε τήν μεγάλη ἀπόφαση. Νά ἐγκαταλείψουν ὅλοι τήν προαιώνια πατρίδα τους καί νά μεταναστεύσουν στήν ἐλεύθερη πατρίδα Ἑλλάδα. Οἱ πιό πολλές οἰκογένειες σέ συνθῆκες προσφυγικές, ἄρχοντες ἐπὶ αἰῶνες στά πανίσχυρα ἀρχοντικά τους ἐγκατεστάθηκαν στό Σιδηρόκαστρο, τό ὁποῖο εὐρίσκεται πλησιέστερα πρὸς τήν πόλη των, γιά

νά αντικρύζουν τὰ βουνά τῆς πα-
τρίδας των, τὴν ὁποία ἀναγκάστη-
καν νά ἀφήσουν. Λιγότερες οἰκο-
γένειες ἔμειναν στὴν πόλη τῶν Σε-
ρῶν, ἡ ὁποία ἦταν ἡ πνευματική,
οἰκονομική καὶ διοικητική πρωτεύ-
ουσά των, ἐνῶ μερικές κατέφυγαν
στὴ Θεσσαλονίκη καὶ σέ ἄλλες πό-
λεις τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Εὐρώπης,
ὅπου διέμεναν συγγενεῖς των. Ὁ-
μοίως συνέβη καὶ μέ τούς ἑλληνικῆς
καταγωγῆς κατοίκους τῆς Στρώμνι-
τσας. Καί γι' αὐτούς μόλις ἔγινε
γνωστόν ὅτι μέ τὴν ἀπόφαση τῆς
συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου τὸν Ἰ-
ούλιον τοῦ 1913 ἡ πόλη των ἐπι-
δικάσθηκε στὴν Βουλγαρία, συγκεν-
τρώθηκαν στὴν πλατεῖα τῆς Μητρο-
πόλεως καὶ ἀποφάσισαν νά μὴ μεί-
νουν στὴν πατρίδα των ὑπὸ τὴν
βουλγαρική διοίκηση, ἔβαλαν φωτιά
στά σπίτια τους καὶ ἐγκατέλειψαν
ὁμαδικά τὴν πόλη. Ἦταν μιά ὁμα-
δική ἀπόφαση γιὰ τὴν ὁποία κανεῖς
δέν εἶχε ἀντίρρηση, οὔτε οἱ ἑλλη-
νικές ἀρχές, οἱ ὁποῖες δέν εὐνοοῦ-
σαν τὴν ἔξοδο καὶ οἱ ὁποῖες προ-
τιμοῦσαν τὴν παραμονή τοῦ ἑλληνι-
σμοῦ στίς προαιώνιες πατρίδες του,
γιὰ μιά εὐνοϊκώτερη λύση γι' αὐτοῦς
σέ εὐθετώτερον χρόνον. Ὑστερα ἀ-
πὸ τὴν ἀπόφαση τοῦ ἐκπατρισμοῦ
των, ἐπῆραν καὶ τὰ ἱερὰ λείψανα
τῶν τιμωμένων ἀγίων των τῶν πέν-
τε καὶ δέκα Μαρτύρων, φόρτωσαν
καὶ τὰ ἄλλα ὑπάρχοντα στά ὑποζύ-
για των καὶ ἔγιναν ἐκουσίως πρόσ-
φυγες στό Κιλκίς. Δέν θέλησαν νά
συμβιώσουν μέ τούς Βουλγάρους, μέ
ἓναν λαό, ὁ ὁποῖος στά χρόνια τοῦ
Μακεδονικοῦ ἀγῶνα εἶχε ἐπισωρεῦ-

σει δεινά μέ δολοφονίες καὶ κατα-
τρεγμούς στοὺς Ἑλλήνες κατοίκους
τῆς πόλεως των.

Οἱ πόλεις τῆς ἀλύτρωτης Βορείου
Ἠπείρου Κορυτσά, Μοσχόπολη,
Ἀργυρόκαστρον, Ἅγιοι Σαράντα,
Χειμάρρα, ἦσαν πόλεις κατὰ πλειο-
ψηφία μέ ἑλληνικούς πληθυσμούς μέ
ἐπηρεασμένη τὴν ἑλληνική των συ-
νείδηση σέ ὑψηλὸν βαθμό.

Ὁ **René Pyaux (Ρενέ Ριώ)** ἦταν
πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς στὴν παρι-
σινὴ ἐφημερίδα Temps (Χρόνος) τό
ἔτος 1913. Ὁ Pyaux περιγράφει μέ
θαυμασμό καὶ ἰδιαίτερη συγκίνηση
τίς πατριωτικές ἐξάρσεις τῶν Ἑλλή-
νων τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τὴν
θέλησή των νά ἐνωθοῦν μέ τὴν Ἑλ-
λάδα. Περιγραφές συγκινητικές καὶ
εὐγλωττες γιὰ τό ἑλληνικὸ φρόνημά
των. Γιὰ τίς ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν
Κορυτσά ὅταν τὴν πρωτοαντίκρουσε
γράφει: «Εἶναι ἡ ὥρα ἐπτά ὅταν
φθάσαμε στὴν Κορυτσά. Ἡ πόλη
ἔχει ὄψη ἐκπληκτική. Μέ τὴν μεγά-
λη λεωφόρο, τὸν μητροπολιτικὸ ναό
μέ τὰ δύο ὀρθογώνια καμπαναριά
δέν δίνει τὴν ἐντύπωση πόλεως τῆς
Ἀνατολῆς, μάλιστα τουρκικῆς. Ἡ
Κορυτσά διαφέρει. Φαντάζει πόλη
τῆς Δύσεως πού ξεφύτρωσε στὴ μέση
τῆς Ἠπείρου». Ὅχι σέ μεγάλη ἀπό-
σταση ἀπὸ τὴν Κορυτσά (24 χλμ.
Β.Δ.) εἶναι ἓνα ἄσημο ἀλβανικὸ
χωριό, εἶναι ἡ Μοσχόπολη, ἡ ὁποία
στό παρελθόν (18ος αἰώνας) ἀποτε-
λοῦσε μιά πολυάνθρωπη πολιτεία μέ
ἐντυπωσιακὴ πρόοδο στά γράμματα
καὶ στίς τέχνες. «Μοσχόπολις: αἱ
Ἀθῆναι τῆς Τουρκοκρατίας» τὴν

χαρακτηρίζουν πολλοί ξένοι, οι όποιοι πέρασαν και έθαύμασαν την πόλη πριν από την καταστροφή της και την έκούσια έξοδο των κατοίκων της. Η παλαιά δόξα και τά πλούτη της Μοσχοπόλεως όφειλονται άφ' ενός στην ανάπτυξη της κτηνοτροφίας στην γύρω περιοχή και στο γεγονός ότι, πολλοί Μοσχοβίτες έξελίχθησαν πολύ σύντομα μαζί με πολλούς άλλους Ήπειρώτες και Μακεδόνες σε ικανούς έμπορους, οι όποιοι άσκοϋσαν τό επάγγελμά τους σε όλες τις πόλεις της Βαλκανικής Χερσονήσου και κυρίως στην Βενετία, όπου πολλοί εξ αυτών είχαν ιδρύσει έμπορικούς οίκους και υποκαταστήματα.

Άνεπτυγμένη την περίοδο αυτήν ήταν στή Μοσχόπολη και ή Παιδεία. Τό έτος 1744 τό σχολείο των έλληνικών μαθημάτων αναβαθμίζεται με έναν ανώτερο κύκλον πανεπιστημιακών σπουδών και παίρνει τόν τίτλον «Νέα Άκαδημία», ή όποία θεωρείται ως ένα από τά καλύτερα ανώτερα σχολεία του ύποδούλου έλληνισμού.

Η μεγάλη καταστροφή της Μοσχοπόλεως έγινε τό έτος 1769 στην διάρκεια του πρώτου ρωσοτουρκικού πολέμου, με μεγάλες αναστατώσεις σε όλόκληρη την Βαλκανική Χερσόνησο και την δράση σε βάρος των έλληνικών πληθυσμών από τους γηγενείς τουρκαλβανούς τοπάρχες και τις ληστρικές ομάδες ατάκτων που λυμαίνονταν την περιοχή. Τους πλουσίους έμπόρους και μεγάλους γαιοκτήμονες τους επέξαν ιδιαίτερα οι ισχυροί τουρκαλβανοί τοπάρχες,

οι όποιοι άπαιτούσαν νά τους καταβάλουν ύπερβολικά μεγάλα ποσά, τά περίφημα χαράτσια και βαρέα δοσίματα με την έπιβολή βίας, πιέσεων και βασανισμών. Έτσι όσοι κάτοικοι δέν έφυγαν ενωρίτερα, από τις καταπιέσεις, άποφάσισαν νά εγκαταλείψουν τις περιουσίες των και τά πάτρια χώματα και τά άρχοντόσπιτά τους και νά μετοικήσουν σε άλλες πόλεις της Βαλκανικής και της Κεντρικής Εϋρώπης τόν Σεπτέμβριον του έτους 1769. Η δεύτερη καταστροφή, για ό,τι απέμεινε, συνέβη τό έτος 1798 στην διάρκεια του νέου ρωσοτουρκικού πολέμου, όταν οι Τουρκοί συνέλαβαν με την κατηγορία της συνωμοσίας του προύχοντες της Μοσχοπόλεως και τους έξετέλεσαν. Άκολούθησε όμαδική φυγή των κατοίκων για νά αποφύγουν περαιτέρω δεινά και κατέφυγαν σε μή τουρκοκρατούμενες περιοχές της Αϋστροουγγαρίας.

Άρκετά χρόνια άργότερα τά έρείπια της Μοσχοπόλεως προκαλοϋσαν την συγκίνηση και την θλίψη στους επισκέπτες της έρειπωμένης πλέον πόλεως. Με την φυγή των διωκομένων Έλλήνων ύποδούλων στην περίοδο της Τουρκοκρατίας δημιουργήθηκαν παροικίες σε χώρες της Εϋρώπης. Άξιολογότερες εξ αυτών ήσαν οι ελληνικές κοινότητες της Κεντρικής Εϋρώπης της Βιέννης και της Βουδαπέστης, οι όποιες ανήκαν στην Αϋτοκρατορία των Άψβούργων.

Τό κέντρον της ελληνικής διασποράς του 18ου αιώνα στην Εϋρώπη, ό συντάκτης χώρος των αποδήμων

Μακεδόνων καί τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἀναζητοῦσαν καλύτερη τύχη ἔξω ἀπό τά ὅρια τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἦταν ἡ Βιέννη, πρωτεύουσα τῆς Αὐστροουγγρικῆς Αὐτοκρατορίας, ἡ σημαντικότερη εὐρωπαϊκὴ πρωτεύουσα μετὰ τὸ Παρίσι.

Αὐτὴ τὴν μεγάλη πολιτιστικὴ πρωτεύουσα, οἰκονομικὸ κέντρο καὶ μεγάλη διαμετακομιστικὴ ἀποθήκη τῆς Εὐρώπης, ὅπου διασταυρῶνταν οἱ πλωτοὶ δρόμοι τοῦ Δούναβη μέ τίς κάθετες ἐμπορικὲς ἀρτηρίες, ἐπέλεξαν ὡς δευτέρη πατρίδα των πολλοὶ κατατρεγμένοι Ἕλληνες. Ὅμως πέρα ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ προβολή καὶ τὴν οἰκονομικὴ εὐημερία καὶ καταξίωση τῶν Ἑλλήνων ἀποδήμων, ἡ Βιέννη γιὰ τὸν νεώτερο ἑλληνισμό στάθηκε τὸ λίκνο τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐλευθεροτυπίας. Στὴ Βιέννη ἐκτυλοφύγησαν οἱ πρῶτες ἑλληνικὲς ἐφημερίδες καὶ ἀπὸ τὴν Βιέννη ἀρχισε τὸ ἐπαναστατικὸ ταξίδι μέ τὸ ἄδοξο τέλος ὁ πρωτομάρτυρας τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας Ρήγας Βελεστινλῆς.

Τὴν πόλη τῶν μεγάλων μουσουργῶν διάλεξαν ὡς χῶρο δραστηριότητος τοῦ κερδῶου καὶ τοῦ λόγιου Ἑρμῇ ἑκατοντάδες Ἕλληνες δημιουργῶντας μιὰ ἀπὸ τίς μεγαλύτερες κοινότητες τῶν ἀποδήμων στὴν Εὐρώπη. Δύο ἦσαν οἱ ἑλληνικὲς ὀρθόδοξες ἐκκλησίες, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδας, ὅπου συνεκεντροῦντο οἱ ἀπόδημοι Ἕλληνες. Γύρω ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μαζεύοντο ὅλοι σχεδὸν οἱ οἰκονομικοὶ καὶ πνευμα-

τικοὶ παράγοντες τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος, οἱ δάσκαλοι τοῦ Γένους Ἀνθιμος Γαζῆς, Νεόφυτος Δούκας, Θεόκλητος Φαρμακίδης, ἐπιχειρηματίες καὶ τραπεζίτες.

«Ἡ κοινότης τοῦ Ἁγίου Γεωργίου» ὑπογραμμίζει ὁ Σπύρος Λουκάτος, «κατέστη τὸ κύριον στὴν Βιέννη ἐθνικὸν κέντρον, τὸ ὁποῖο διετήρησε ἄσβεστον τὴν ἐθνικὴ φλόγα καὶ ἀλώβητον τὴν ὀρθόδοξον πίστην καὶ ἐγένετο ἐκ τῶν βασικῶν συντελεστῶν καὶ παραγόντων τῆς ἑλληνικῆς ἐθνεγερσίας».

Ὁ μεγαλύτερος ἐμπορικὸς καὶ τραπεζικὸς οἶκος ἦταν τοῦ Σίμωνος Σίνα καὶ τῆς οἰκογενείας του, μεγάλων ἐθνικῶν εὐεργετῶν ἀπὸ τὴν Μοσχόπολη, τὴν Κορυτσά. Ὁ Σίνας, πού τοῦ εἶχε ἀπονεμηθεῖ ὁ τίτλος τοῦ Βαρώνου ἦταν τραπεζίτης, μεγαλέμπορος καὶ ἀνελάμβανε ἐργολαβίες γιὰ μεγάλα ἔργα ὑποδομῆς στὴν Αὐστροουγγαρία. Ὁ γιὸς του Γεώργιος Σίνας ἐξελίχθηκε σέ μεγαλοτραπεζίτη καὶ διορίστηκε πρῶτος διευθυντὴς τῆς Ἑθνικῆς Τράπεζας τῆς Αὐστρίας καὶ μετέπειτα γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὴν Αὐστρία. Ἀποκορύφωμα τῶν δωρεῶν τῆς οἰκογένειας Σίνα, ἦταν ἡ ἀνέγερση τῆς Σιναίας Ἀκαδημίας στὴν Ἀθήνα, τὸ νεοκλασικὸ κόσμημα τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας. Σέ οἰκογένεια ἐμπόρων τῆς Βιέννης ἀνῆκε καὶ ὁ τραπεζίτης Γεώργιος Σταύρου ὁ ὁποῖος ἐξελέγη τὸ 1841 πρῶτος δι-
οικητὴς τῆς Ἑθνικῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος.

Στὴν πρωτεύουσα τῆς αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας παράλληλα μέ τὴν

οικονομική δραστηριότητα, αναπτύσσεται καί έντονη πνευματική κίνηση από τούς Έλληνες τῆς Βιέννης. «Εργαστήριον τῆς νέας τῶν γραικῶν φιλολογίας» ὀνομάζει τήν Βιέννη ὁ Ἀδαμάντιος Κοραΐς. Πολλοί λόγιοι ἐξέδωσαν τά βιβλία τους στήν αὐστριακή πρωτεύουσα καί ἀρκετοί Έλληνες ἔμποροι καί τραπεζίτες συνεισέφεραν οἰκονομικά στήν ἐκτύπωση βιβλίων καί συνέβαλαν στόν φωτισμό τοῦ Γένους καί στήν ὅλη ἐπαναστατική προετοιμασία τῆς Ἐθνεγερσίας. Ἡ περίφημη πνευματική κίνηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Διαφωτισμοῦ, πού ἐκδηλώθηκε στά γράμματα κατά τόν 18ον αἰῶνα εἶχε ὡς κέντρον τήν Βιέννη καί κύριον ἐκφραστήν τό περιοδικόν «Ἑρμῆς ὁ Λόγιος» πού ἐξεδίδετο στήν αὐστριακή πρωτεύουσα. Τόν Λόγιον Ἑρμῆ ἐξέδιδε ὁ λόγιος κληρικός Ἀνθιμος Γαζῆς καί διηύθυναν μεταγενέστερα ὁ ἀρχιμανδρίτης Θεόκλητος Φαρμακίδης σέ συνεργασία μέ τόν Κωνσταντῖνο Κοκκινάκη (1781-1831), οἱ ὅποιοι ἔδωσαν εὐρωπαϊκή ὄψη στό περιοδικό.

Ἡ Βουδαπέστη ἦταν ὁ δεύτερος μεγάλος προορισμός μετά τήν Βιέννη τῶν ξενιτεμένων Μακεδόνων στήν μεγάλη ἀποδημία των πρὸς τίς περιοχές τῆς Αὐστρουγγαρίας. Ἡ φιλόξενη πρωτεύουσα τῆς Οὐγγαρίας δέχθηκε πολλούς Έλληνες ἀρχικά ὡς μετανάστες καί ἀργότερα ὡς βασιικούς παράγοντες τῆς κοινωνικῆς καί πολιτισμικῆς ἱστορίας τῆς πόλεως. Οἱ πιά πολλοί Έλληνες πού ἐγκαταστάθηκαν στήν ὁμορφη πολιτεία τοῦ Δούναβη κατάγονταν ἀπό

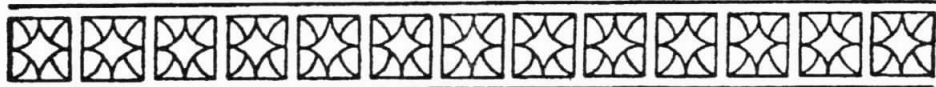
τήν Δυτική Μακεδονία καί εἰδικότερα ἀπό τήν Κοζάνη, τήν Σιάτιστα, τήν Καστοριά, τήν Βέροια. Οἱ ἀπόδημοι Μακεδόνες ἐργάσθηκαν στήν Οὐγγαρία ὡς ἔμποροι ἀλλά κυρίως ὡς ἐνοικιαστές μεγάλων γεωργικῶν ἐκτάσεων καί ἀργότερα ὡς ιδιοκτήτες των. Ἐκμεταλλευόμενοι τήν φιλελεύθερη ἀνεκτική στάση τῶν Οὐγγρων οἱ Έλληνες μετανάστες ἀναπτύχθηκαν πνευματικά καί οἰκονομικά στήν Βουδαπέστη τήν ὁποία ἀναγνωρίζουν ὡς δεύτερη πατρίδα τους.

Τά γεγονότα τά ὁποῖα ἐξετέθησαν στό παρόν ἄρθρον ἀποτελοῦν μία μαρτυρία τοῦ δυναμισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἡ ὁποία ὑπό δυσμενεῖς συνθῆκες, ὑπό τόν ζυγό Ἀσιάτη κατακτητῆ εὐρίσκει διεξόδους, ἔστω καί στήν ξένη ὡς ἀπόδημος καί μετανάστης ὅχι ἀπλῶς νά ἐπιβιώσει στό περιθώριον τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῆς φιλόξενης χώρας, στήν ὁποία καταφεύγει, ἀλλά καί νά ἀναπτυχθεῖ οἰκονομικά καί νά γίνεῖ ἀπό τούς κύριους συντελεστές στήν ἀνάπτυξη αὐτῆς, ἀλλά παρὰλληλα νά διατηρήσει τήν ἐθνικότητά του, τήν θρησκευτική πίστη του καί νά μὴν ἀφομοιωθεῖ ἀπό τίς τοπικές κοινωνίες στίς ὁποῖες διαβιεῖ. Αὐτή ἡ διαπίστωση εἶναι καί γιά σήμερα μία εὐλογη ἐλπίδα, ὅτι ὁ λαός μας θά ὑπερνικήσει τήν ὑφιστάμενη στούς καιρούς μας πολυσύνθετη κρίση.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

Βιβλιοκρισία

Χρήστου Ζωαφείρη: «Βαλκάνιος πραγματείας» ἐκδόσεις ΕΞΑΝΤΑΣ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΩΡΑΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Δημήτριος Ὁραιόπουλος, μία ἐξέχουσα μορφή τῆς Ἱατρικῆς Ἐπιστήμης, ἐκοιμήθη στίς 25 Ἀπριλίου 2012 στό Τορόντο τοῦ Καναδά, ὅπου ἀπό τό 1969 διέμενε μονίμως καί ὅπου διέπρεψε ἐπιστημονικῶς, ὡς Καθηγητής Παθολογίας-Νεφρολογίας στό Western Hospital τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Τορόντο. Ἡ κηδεία του ἐτελέσθη στόν Ὁρθόδοξο Ἱ. Ν. τοῦ Προφήτη Ἡλία στίς 30 Ἀπριλίου 2012. Μέ τή σύζυγό του Nancy, ἀπέκτησαν τέσσερα παιδιά. Ἔχουν καί τέσσερα ἐγγόνια.

Ὁ Δημήτριος Ὁραιόπουλος, γεννήθηκε στήν Ἀλεξανδρούπολη τό 1936. Τό 1940 μετακομίζει ἡ οἰκογένειά του στήν Ἀθήνα, λόγω τοῦ πολέμου. Διαμένει στή συνοικία Γκύζη, πολύ κοντά στόν Ἱ. Ν. Ἀγίου Ἐλευθερίου. Ἐκεῖ ἀπό τά πρῶτα μαθητικά του χρόνια παρακολουθεῖ τά Κατηχητικά μαθήματα καί λίγο ἀργότερα γίνεται μέλος τῶν Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμάδων. Οἱ χριστιανικές κατευθύνσεις πού πῆρε στά χρόνια αὐτά τόν συνόδευσαν σέ ὅλη του τή ζωή. Ἦταν πιστός χριστιανός μέχρι τά τέλη τῆς ζωῆς του. Αὐτό τό διακύρυντε, ὄχι μόνο μέ λόγια ἀλλά κυρίως μέ ἔργα.

Οἱ ἀναγνώστες τῶν «Ἀκτίνων» μποροῦν νά τό διαπιστώσουν αὐτό,

διαβάζοντας μία ἐπιστολή του στό περιοδικό, στό τεῦχος Ἰουλίου-Αυγούστου 2011, ὅπου ἀναφέρεται νοσταλγικά στήν περίοδο ὅπου μετέχοντας στίς Χριστιανικές Μαθητικές Ὁμάδες, ἔζησε γιά δύο ἐβδομάδες, στήν πρώτη Κατασκήνωση τῶν Χ. Μ. Ὁμάδων στήν Ἀγία Παρασκευή. Ἀξίζει νά παραθέσουμε ἐδῶ τίς δύο τελευταῖες παραγράφους τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς: «Ὅσο περνοῦν τά χρόνια τόσο πιά ἔντονες καί γλυκές εἶναι οἱ ἀναμνήσεις, παρά τίς δυσκολίες στιγμές πού περάσαμε. Ἐνα μεγάλο εὐχαριστῶ στό «Χριστιανικό Κίνημα» καί στίς Χριστιανικές Μαθητικές Ὁμάδες γιά ὅ,τι ἔκαναν γιά μᾶς, σ' αὐτήν τήν κρίσιμη περίοδο τῆς ζωῆς μας». Αὐτά ἔγραφε ἐκφράζοντας τά συναισθήματά του, λίγους μήνες πρὶν διαπιστωθεῖ ἡ ἀσθενεία του ἀπό καρκίνο στόν ἐγκέφαλο πού τόν ὁδήγησε στόν θάνατο.

Ἐτυχε νά γνωρίζω τόν Δημήτρη, ἀπό τότε πού ἦλθε στήν Ἀθήνα ἡ οἰκογένειά του καί γίναμε γείτονες καί φίλοι. Αὐτή τή φιλία δέν τήν ἔεχασε ποτέ. Πρὶν λίγους μήνες, ὅταν βγήκε ἀπό τό Νοσοκομεῖο ὅπου χειρουργήθηκε, μοῦ τηλεφώνησε νά μοῦ πεῖ ὅτι, μετά ἀπό ὀκτώ ἡμέρες ἀφασίας, ὅταν συνῆλθε, σκεπτόμενος ὅτι ἐπέρχεται ὁ θάνατος, δέν

τόν φοβόταν πιά. Ἡ πίστη του στό Θεό τόν ἔχει δυναμώσει πολύ...

Ἔτσι ἀντιμετώπισε τήν κατάστασή του, μέ χριστιανική καρτερία, πίστη καί θάρρος μέχρι τό τέλος.

Ὁ Δημήτριος Ὁραιοπούλος, ὑπῆρξε μία προσωπικότητα Ἑλληνα ἐπιστήμονα τοῦ ἐξωτερικοῦ, μέ ἐξαιρετικά χαρίσματα. Ἡ ἐπιστημονική σταδιοδρομία του ἦταν λαμπρή. Σπούδασε στήν Ἱατρική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί πήρε τήν ἐιδικότητα τῆς Παθολογίας καί Νεφρολογίας. Τό 1964 ἀναγορεύεται Διδάκτωρ τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τό θέμα τῆς διατριβῆς του ἦταν πάνω στόν Τεχνητό Νεφρό. Κατόπιν μεταβαίνει στό Μπέλφαστ (Β. Ἰρλανδία), στήν ἐκεῖ Ἱατρική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου καί ἐργάζεται πάνω στό θέμα νεφρολιθίασης καί τό 1969 τοῦ ἀπονέμεται τό PhD (Philosophy Doctor) ἀπό τό ἴδιο Πανεπιστήμιο.

Τόν Ἰούνιο τοῦ 1969 μεταβαίνει στόν Καναδά, στό Τορόντο καί παίρνει τή θέση τοῦ Senior Research Fellow στό Western Hospital τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Τορόντο. Πολύ σύντομα τοῦ παρεχωρήθη μόνιμη θέση στό Τμήμα Νεφρολογίας τοῦ ἴδιου Πανεπιστημίου. Τό 1980 ἐκλέγεται Καθηγητής Παθολογίας-Νεφρολογίας, στό Πανεπιστήμιο αὐτό καί διδάσκει σέ προπτυχιακοῦς καί μεταπτυχιακοῦς φοιτητές τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς, καθώς ἐπίσης καί σέ φοιτητές τῆς Θεολογίας, μαθήματα βιοηθικῆς.

Τελειοποίησε, μέ δική του τεχνική, τή μέθοδο τῆς Συνεχοῦς Φορητῆς Περιτοναϊκῆς Κάθαρσης, ἐλατώνοντας δραματικά τή συχνότητα τῆς περιτονίτιδας. Ὡς εἰδικός στή Νεφρολογία Καθηγητής, ἐμύησε ἐκατοντάδες νεφρολόγους ἰατρούς ἀπό ὅλον τόν κόσμο, στίς νέες μεθόδους καί τελειοποιήσεις πού ὁ ἴδιος εἶχε ἐπιτύχει.

Ἔχει δημοσιεύσει περί τά 500 ἐπιστημονικά ἄρθρα, σέ ἱατρικά περιοδικά, ἔχει ἐκδώσει τέσσερα βιβλία μέ περιεχόμενο θέματα τῆς εἰδικότητάς του καί ἔχει συγγράψει 59 Κεφάλαια σέ ἄλλα ἱατρικά βιβλία.

Τό 1989 ἄρχισε τήν ἐκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Human Medicine Journal», τό ὁποῖο στή συνέχεια μετωνομάσθηκε, «Human Health Care International» καί στά ἄρθρα τονιζόταν ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντα στήν ἴαση τῶν ἀσθενῶν.

Ἀπό τό 1990, ἄρχισε νά ἀφιερώνεται καί σέ θέματα Γηριατρικῆς Νεφρολογίας καί ἐξελέγη πρῶτος Πρόεδρος τῆς Διεθνοῦς Ἑταιρείας Γηριατρικῆς Νεφρολογίας καί Οὐρολογίας. Ἐξέδωσε τρία βιβλία Γηριατρικῆς Νεφρολογίας καί ἦταν ὁ ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ International Urology and Nephrology.

Ἐκτός ἀπό τίς ἐπιστημονικές ἀξιόλογες κατά πάντα ἐργασίες του, ὁ Δημήτρης Ὁραιοπούλος, ποτέ δέν λησμόνησε τήν ἐλληνική καταγωγή του καί τήν ιδιότητά του ὡς πιστοῦ ὀρθοδόξου χριστιανοῦ. Βοηθοῦσε ἐθελοντικά στίς δραστηριότητες τῆς

Ἑλληνικῆς Κοινότητος τοῦ Toronto. Ἦταν ὁ δημιουργὸς καὶ Πρόεδρος τοῦ Γηροκομείου τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ Πρόεδρος τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων τῆς Ἐκκλησίας καὶ βοήθησε νὰ ιδρυθεῖ τὸ πρῶτο Ἑλληνορθόδοξο Ἡμερήσιο Σχολεῖο. Ἀκόμη, ἦταν ὁ ιδρυτὴς καὶ πρῶτος Πρόεδρος τοῦ Ἑλληνο-Καναδικοῦ Ἱατρικοῦ Συλλόγου «ὁ Ἴπποκράτης».

Εἶχε λάβει μέρος σὲ πλῆθος διεθνῶν Συνεδρίων τῆς εἰδικότητάς του. Εἶχε συμβάλλει οὐσιαστικά στὴ διοργάνωση πολλῶν διεθνῶν Συνεδρίων στὴν Ἑλλάδα, τὴν ὁποία ἐπισκεπτόταν τακτικά. Στίς 21 Νοεμβρίου 2007 τὸ Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης τὸν ἀνακηρύσσει Ἐπίτιμο Διδάκτορα τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς.

Τοῦ ἔχουν ἀπονεμηθεῖ, πάρα πολλές τιμητικὲς διακρίσεις καὶ βραβεῖα. Ἐκτός τῶν ἄλλων, τὸ 1993 τοῦ ἀπονεμήθηκε, ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, ἡ τιμητικὴ διάκριση τοῦ Μέλους τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα καὶ τὸ 1998, ὁ Σταυρὸς τοῦ Τάγματος Τιμῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Ἀπὸ τὸ 1993 εἶχε ἐκλεγεῖ Ἀντεπιστέλλον Μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ἦταν ὁ Ἕλληνας ἐπιστήμονας τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ξέχασε ποτέ τὴν πατρίδα του καὶ τοὺς φίλους του. Φρόντιζε πάντα νὰ ἔχει ἐπαφή μὲ τὴ Χριστιανικὴ Ἑνωση Ἐπιστημόνων καὶ ἦταν συνεργάτης τῶν «Ἀκτίνων».

Ἐπίσης ἦταν ἐνεργό Μέλος τοῦ «Ἑλληνικοῦ Συνδέσμου» (Hellenic Link) μὲ ἔδρα τὴ Νέα Ὑόρκη, στὸν ὁποῖο συμμετέχουν πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ἐπίλεκτα μέλη τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων, τῆς Ἀμερικῆς (Η.Π.Α., Καναδά, κ.λπ.), μὲ διασυνδέσεις ἐπιστημόνων καὶ στὴν Ἑλλάδα.

Τὸ πολυσχιδὲς ἔργο τοῦ Δημήτρη Ὠραιόπουλου, ἔχει ἀφήσει ἀνεξίτηλη σφραγίδα, τόσο στὴν παγκόσμια ἐπιστημονικὴ ἱατρικὴ κοινότητα, ὅσο καὶ στὴν Ἑλληνο-ὀρθόδοξη κοινότητα τῆς διασποράς, ἀλλὰ καὶ στὴν πατρίδα του τὴν Ἑλλάδα ποὺ πάντα ἀγαποῦσε καὶ ποτέ δὲν ξέχασε.

Ἄς εἶναι ἡ ψυχὴ του, στή «Θριαμβεύουσα Ἐκκλησία», μεταξὺ τῶν δικαίων.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ,
Ὁμότιμος Καθηγητὴς Γεωπονικοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΟ ΜΕΤΕΩΡΟ ΒΗΜΑ

Τήν 24η 'Ιανουαρίου, λίγο πρίν τά μεσάνυχτα, ὁ καλλιτεχνικός κόσμος τῆς χώρας πληροφορεῖται μέ συγκλονισμό τόν θάνατο τοῦ παγκοσμίως γνωστοῦ σκηνοθέτη Θόδωρου 'Αγγελόπουλου. Τό γεγονός ἔγινε πρῶτο θέμα στά δελτία εἰδήσεων. Τηλεοπτικά ἀφιερῶματα πληροφοροῦσαν καί ἀνέλυναν τό ἔργο του. Τά ἐντυπα μέσα ἐνημέρωσης μέ φωτογραφίες καί ἀφιερωματικά ἄρθρα, παρουσίαζαν τόν σκηνοθέτη καί τήν προσφορά του στόν κόσμο τοῦ κινηματογράφου. Ἦταν πράγματι ὁ Ἕλληνας σκηνοθέτης γιά τόν ὅποῖον ἔχουν γραφεῖ τά πιό πολλά καί τά πιό ἀντιφατικά. Πόσες ἀναλύσεις μέ αἰσθητικές ἀναφορές, μέ ἐρμηνεῖες συμβολισμῶν, μέ ἱστορικές προσεγγίσεις, ψυχχαναλυτικές ἐμβαθύνσεις, ὑπαρξιακές ἀγωνίες ἔχουν γραφεῖ γιά τίς κινηματογραφικές δημιουργίες του! Μερικοί ἔκαναν ἀναφορά στά νεανικά χρόνια τοῦ Θόδωρου 'Αγγελόπουλου, πού τά πέρασε ὡς δραστήριο μέλος τῶν Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμάδων (Χ.Μ.Ο.), χαρακτηρίζοντάς τον, ὡς «χριστιανό εὐσεβιστή κατὰ τά νεανικά του χρόνια». Γι' αὐτά τά νεανικά του χρόνια θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά καταθέσω μερικές ἀναμνήσεις.

Τόν Θόδωρο 'Αγγελόπουλο τόν γνῶρισα τό καλοκαίρι τοῦ 1951

στήν κατασκήνωση τῶν Χ.Μ.Ο. στήν Ἀγία Παρασκευή. Τήν χρονιά ἐκείνη ἀρχηγός ἦταν ὁ Δημήτριος Γκενάκος, Μηχανολόγος, Ἡλεκτρολόγος (Ε.Μ.Π.). Ὁμαδάρχης μου ἦταν ὁ Ἀναστάσιος Γιαννουλάτος (Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας) καί τό ὄνομα τῆς ὁμάδας μας ἦταν «ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ». Στήν ἴδια ὁμάδα-σκηνή ἦταν ὁ Μιχάλης Γοντικᾶκης (ὁ π. Βασίλειος, προηγούμενος τῆς Ἱ. Μ. Ἰβήρων), ὁ Στάθης Χαροκόπος (παιδιάτρος), ὁ Χρήστος Γιανναράς (καθηγητής Φιλοσοφίας), ὁ Βλάσσης Σωκρατίδης, ὁ Τάσος Βαρβαρίγος, ὁ Ματθαῖος Φλωράκης, ὁ Ναουμίδης καί ἄλλοι πού δέν συγκρατῶ τά ὀνόματά τους. Ὁ Μιχάλης Γοντικᾶκης καί ἐγώ, εἴμαστε οἱ ἐπαρχιώτες-κατασκηνωτές. Ἐκεῖνος ἀπό τό Ἡράκλειο Κρήτης καί ἐγώ ἀπό τό Μεσολόγγι, εἴχαμε ἔρθει στήν Ἀθήνα γιά τήν κατασκήνωση, εὐνοημένοι ἀπό τή γνωριμία τῶν οἰκογενειῶν μας μέ τήν Ἀδελφότητα «ΖΩΗ». Στήν διπλανή σκηνή μέ τό ὄνομα «ΣΥΜΨΥΧΟΙ», ὁμαδάρχης ἦταν ὁ ἀείμνηστος Δημήτριος Φεφφές (ὁ π. Θεόκλητος) καί κατασκηνωτές ὁ Θόδωρος Παπακωνσταντίνου (παιδαγωγός-καθηγητής Παν/μίου), ὁ Λουκάς (δέν θυμᾶμαι περὶ σσότερα γι' αὐτόν παρὰ μόνο ὅτι εἶχε φοβερό χιοῦμορ), ὁ Νίκος Κέκης, ὁ Πέτρος Σκλήρης (ίατρός) καί

ἄλλοι. Ὁ Λουκάς καί ὁ Κέκκης ἦταν πρόσωπα πού κυριαρχοῦσαν στόν κατασκηνωτικό περίγυρο. Ὁ ὁμαδάρχης μας εἶχε σαρώσει γι' αὐτούς ἓνα σκαπτικό τετράστιχο: «Ἄν θές ἀκαριαίως νά μάθεις κεραίως/περί σταφιδοψώμου νά πᾶς στό Λουκά/στούς «Σύμψυχους» εἶναι, δυό λόγια τους λέει/τό ζήτημα ρυθμίζει καί ὁ Κέκκης γελά».

Ὁμαδάρχης τῆς περιόδου αὐτῆς (εἶχε τήν πρώτη ομάδα, δηλαδή τούς μεγαλύτερους) ἦταν ἐπίσης ὁ ἀείμνηστος Ἀλέξανδρος Βάμβας, μέ ομάδα τους «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ» καί κατασκηνωτάς τόν Δημήτρη Κόκκινο (τῶν ἐκδόσεων «ΑΚΡΙΤΑΣ») τόν Λευτέρη Σαρρή (μαθηματικό-ἀστρονόμο) καί ἄλλους. Ἄλλοι ὁμαδάρχες ἦταν ὁ Σωτήριος Τράμπας (ὁ Μητροπολίτης Κορέας καί τώρα Πισιδίας) ὁ Μάκης Δακτόγλου (νομικός-καθηγητής Παν/μίου) ὁ Χάρης Χρόνης (ὁ ἀείμνηστος π. Θεοχάρης) ὁ πρόσφατα μεταστάς Γιάννης Ξυνόπουλος (Μιχανολόγος, Ἡλεκτρολόγος Ε.Μ.Π.).

Ὁ καλύτερος ὕμνος αὐτῆς τῆς περιόδου ἦταν τῆς ὁμάδας «ΑΓΡΥ-ΠΝΟΙ» μέ ὁμαδάρχη τόν Γιάννη Ζαρταλούδη. Τόν θυμᾶμαι γιατί τόν τραγουδῶ ἀκόμη: «Στίς ἐπάλξεις τοῦ ἀγῶνα ἄγρυπνοι φρουροί/ὀδηγητές καί νικητές/κι ἂν τολμήσουν νά ὀρμήσουν πάνω μας οἱ ἐχθροί/ψηλά ἢ καρδιά γενναῖα παιδιά//Ὁρθοί στά τείχη τῆς καρδιάς/ἀγωνιστές ἐμεῖς παντοῦ/χαρούμενοι καί δυνατοί/ψηλά ἢ σημαία τοῦ Χριστοῦ//Τόν ἀγνό σκοπό μας δέν ξεχνᾶμε ἐμεῖς ποτέ/στή συμφορά καί

στή χαρά/μάρτυρες μᾶς γνέφουν στόν ἀγῶνα θριαμβευτές/Ψηλά ἢ καρδιά γενναῖα παιδιά//Ὁρθοί στά τείχη (ἐπωδός). Ὅπως μέ πληροφόρησε πρόσφατα ὁ Γιάννης Ζαρταλούδης, τούς στίχους αὐτοῦ τοῦ ὕμνου τούς ἔχει γράψει ὁ Ἀντώνης Σαμαράκης (ὁ γνωστός συγγραφέας).

Τό χειμῶνα τοῦ 1952 ὁ Θόδωρος Ἀγγελόπουλος καί ὁ Χρήστος Γιανναράς παρακολουθοῦσαν τό ἀνώτερο Κατηχητικό τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν, μέ κατηχητή τόν ἀείμνηστο Νίκο Τσιτσιράγκο καί ἀργότερα τόν ἀείμνηστο π. Νικόλαο Ἀρκᾶ. Ὅμως ὅλη ἡ ἐξωσχολική τους ζωὴ κυλοῦσε στή λέσχη Κατηχητικῶν Σχολείων Κυψέλης τό περίφημο «Ἴλιον-Τρωάς», ἓνα συγκρότημα κτηρίων στήν ὁδὸ Κασταλίας, λίγο πιό πάνω ἀπὸ τὴν πλατεῖα Κυψέλης. Ἦταν τό πνευματικό κέντρο γιὰ τὰ ὁμαδόπουλα τῆς Κυψέλης, Ἁγίου Παντελεήμονος καί Ἁγίου Λουκά. Στὴ λέσχη αὐτῇ, κυρίως τὰ Σαββατοκύριακα, γινόταν οἱ συγκεντρώσεις ὁμάδων, ἀγῶνες βόλεϊ, μπάσκετ, πίνγκ-πόνγκ κ.λπ. Ἐπίσης δινόταν στίς μεγάλες θρησκευτικές (Χριστοῦγεννα-Πάσχα) καί ἐθνικές (25 Μαρτίου, 28 Ὀκτωβρίου) ἐορτές παραστάσεις, πού ἐπιμελεῖτο ὁ Ἀντώνης Σαμαράκης, μέ σκηνικά, ἀφίσες καί διακόσμηση τοῦ Ντίνου Ξυνόπουλου (ὁ μετέπειτα καθηγητὴς ἀγιογραφίας στὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Ε.Μ.Π.). Ὁμαδάρχης τοῦ Θόδωρου καί τοῦ Χρήστου Γιανναρά ἦταν ὁ Ἀλέξανδρος Βάμβας.

Ἐγὼ πῆγαινα Κατηχητικό στόν Ἅγιο Κωνσταντῖνο Ὁμονοίας, μέ κατηχητή τόν ἀείμνηστο π. Σπυρίδωνα Μπιλάλη. Κάθε Κυριακή πάνω ἀπό τετρακόσιοι μαθητές, κυρίως ἀπό τό Βαρβάκειο, τό Πειραματικό, τό πέμπτο καί τό ἔνατο Γυμνάσιο (τό Γυμνάσιο ἦταν ἐξατάξιο μέ πρώτη τάξη πού τή λέγαμε τρίτη καί τήν τελευταία τή λέγαμε ὀγδόη), παρακολουθοῦσαν τά μαθήματα τοῦ Κατηχητικοῦ τοῦ π. Σπυρίδωνος, μαζί μέ ἕνα πληθος ἄλλων ἀκροατῶν (ἐκπαιδευτικῶν, νομικῶν, γιατρῶν, κ.λπ.) πού καθόταν συνήθως στά πλαϊνά κλίτη. Τό Κατηχητικό τοῦ Ἁγίου Κων/νου εἶχε δύο ὁμάδες (Χ.Μ.Ο.).

Στή μία μέ ὁμαδάρχη τόν Ἀναστάσιο Γιαννουλάτο (Βαρβάκειο, Πειραματικό), ἦσαν ὁμαδόπουλα μεταξύ ἄλλων ὁ Γιάννης Παλαιοκρασσᾶς (πρώην ὑπουργός καί ἐπίτροπος στήν Ε.Ε.), ὁ Γεώργιος Μανιάτης (ιατρός-καθηγητής Παν/μίου), ὁ Ἡλίας Μουτσούλας (καθηγητής Παν/μίου), ὁ ἀείμνηστος ἀδελφός του Μιχάλης Μουτσούλας (ἀστρονόμος-καθηγητής Παν/μίου), ὁ Δημήτρης Τζούμας (πολιτικός μηχανικός), ὁ Στάθης Χαροκόπος καί ἄλλοι καί οἱ συγκεντρώσεις γινόταν στήν Ἀνθίμου Γαζή, σ' ἕνα ἰσόγειο στήν πίσω πλευρά τοῦ Καρύτση 14. Ἡ ἄλλη ὁμάδα πού πῆγαινα καί ἐγὼ εἶχε ὁμαδάρχη τόν Γιάννη Ξυνόπουλο (μηχ/γος-ἡλ/γος Ε.Μ.Π.) καί σ' αὐτήν ἐπίσης ὁμαδόπουλα ἦταν ὁ Πέτρος Μποζώνης (μαθηματικός-καθηγητής Παν/μίου), ὁ Μάριος Νικολινάκος (καθηγητής-πολιτικός), ὁ Φίλιππος Ἀγγελάκης (ιατρός-ἀκτινοθεραπευτής) καί ἄλλοι. Οἱ συγ-

κεντρώσεις μας γινόταν στό κτήριο τοῦ παλαιοῦ κακουργοδικείου στήν ὁδὸ Ἀγίας Ἐλεούσης στό Μοναστηράκι.

Μέ τά ὁμαδόπουλα ἀπό τήν Κυψέλη (τόν Θόδωρο Ἀγγελόπουλο, τόν Χρῆστο Γιανναρά) ἢ ἀπό τόν Πειραιᾶ καί τίς ἄλλες περιοχές, πού εἴχαμε γίνεи φίλοι στήν κατασκήνωση, συναντιόμαστε στίς γενικές συγκεντρώσεις, στίς γιορτές καί στίς ἐκδρομές τῶν Χ.Μ.Ο.

Τό καλοκαίρι τοῦ 1952, ἔγινε γιά τελευταία φορά κατασκήνωση τῶν Χ.Μ.Ο. στήν Ἀγία Παρασκευή. Τό ἥσυχο προάστιο εἶχε ἐξελιχθεῖ σέ πυκνοκατοικημένη περιοχή. Ὁ θερινός κινηματογράφος πού λειτουργοῦσε πιό κάτω δέν μᾶς ἄφηνε σέ ἥσυχία. Ἐμεῖς δέν ἀφήναμε σέ ἥσυχία τίς γειτονικές κατοικίες πού ἐν τῷ μεταξύ εἶχαν κτισθεῖ. Ἔτσι τόν ἐπόμενο χρόνο 1953 δέν ἔγινε κατασκήνωση καί ἀπό τό 1954 ἄρχισε ἡ κατασκήνωση τοῦ Παρνασσοῦ. Τόν τελευταῖο αὐτόν κατασκηνωτικό χρόνο τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς (1952) ἐμεῖς εἴχαμε τελιώσει τήν ἑβδόμη Γυμνασίου καί θά φοιτούσαμε στήν τελευταία τάξη, τήν ὀγδόη.

Ἀρχηγός στήν κατασκηνωτική αὐτή περίοδο ἦταν ὁ Γεώργιος Κοντόπουλος (ὁ καθηγητής Ἀστρονομίας καί Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν) καί ὑπαρχηγός ὁ Ἀλέξανδρος Βάμβας. Ἐκεῖνο ὅμως τό καλοκαίρι τήν Ἑλλάδα ἐπισκέφθηκε ὁ Ἀἰζενχάουερ καί ὁ Κοντόπουλος, πού ὑπηρετοῦσε ὡς ἑφεδρος Ἀνθυπολοχαγός στό Γενικό Ἐπιτελεῖο Στρατοῦ, ὀρίσθηκε ὡς διερχομῆς του.

Έτσι στήν κατασκήνωση τόν βλέπαμε πολύ λίγο καί γιά πολλές ἡμέρες οὐσιαστικά ἀρχηγός ἦταν ὁ Βάμβας.

Στήν ομάδα μου, μέ ὁμαδάρχη τόν Τάσο Μιχαλακόπουλο (θεολόγο τῆς Ἀδελφότητος «ΣΩΤΗΡ») εἶχα συνομαδόπουλα μεταξύ τῶν ἄλλων, τόν Θόδωρο Ἀγγελόπουλο, τόν Ἀλέκο Βαφεΐδη (π. Αἰμιλιανό, ἡγούμενο τῆς Ἱ. Μ. Σιμωνόπετρας τοῦ Ἀγίου Ὁρους), τόν Μάριο Νικολινακό, τόν Δημήτρη Καπράλο ἀπό τόν Πειραιᾶ. Εἴμαστε ἡ δευτέρα ομάδα, ἐνῶ ἡ πρώτη ομάδα εἶχε ὁμαδάρχη τόν Μανώλη Ψιλόπουλο (π. Μάξιμο). Μεταξύ τῶν ὁμαδαρχῶν αὐτῆς τῆς περιόδου ἦταν ὁ Νικόλαος Βασιλειάδης (θεολόγος τῆς Ἀδελφότητος «ΣΩΤΗΡ»), ὁ Γεώργιος Γαλίτης (θεολόγος-καθηγητής Πανεπιστημίου), ὁ Ἰωάννης Ζαρταλούδης, ὁ Γεώργιος Στέφας (πρωτοσύγκελος Ἱ. Μ. Σταγῶν καί Μετεώρων). Ὁ Θόδωρος κοιμόταν στό διπλανό ράτζο, καί παραπέρα ὁ Ἀλέκος Βαφεΐδης. Ἔτσι εἴχαμε τήν εὐκαιρία νά ψιλοκουβεντιάσουμε στό σιωπητήριο. Σ' αὐτό τό ψιθυριστό καί μέ νοήματα κουτσομπολιό, τό χιοῦμορ τοῦ Θόδωρου ἦταν ἀξέπέραστο. Εἴχαμε ὅμως καί τίς σοβαρές συζητήσεις, ὅπου κυριαρχοῦσε τό ὄνειρο γιά τή δημιουργία τῆς «καινούργιας Ἑλλάδας», ὅπως τραγουδοῦσαμε καί στόν ὕμνο τῶν Χ.Μ.Ο. Στίς συζητήσεις αὐτές ὁ Θόδωρος τόνιζε τήν ἀνάγκη νά δώσουμε ὅλες μας τίς δυνάμεις, μέ θάρρος καί ἀπόφαση θυσιῶν. Ἀγώντας «ὅτιδῆποτε κι ἂν μᾶς κοστίσει». Ἔτσι πού μιλοῦσε εἶχα συμπεράνει ὅτι σκεπτόταν νά γίνει θεολόγος. Ὅταν ἀργότερα γνώρισα καλά τή

φλόγα, τόν ἐνθουσιασμό, τήν ἀγωνιστικότητα καί τήν διάθεση γιά θυσίες τοῦ Ἀλέξανδρου Βάμβα, πού ἦταν ὁ ὁμαδάρχης του, κατάλαβα τήν ἐπίδρασή του στόν χαρακτήρα καί στίς σκέψεις τοῦ Θόδωρου.

Τόν ὕμνο τῆς ομάδας μας (νομίζω πῶς λεγόμαστε «ΑΝΔΡΕΙΟΙ») τόν ἔφτιαξε ὁ Θόδωρος. Εἶναι ἀλήθεια πῶς δέν ἦταν ἀπό τοὺς καλύτερους ὕμνους τῆς περιόδου. Ὅμως ὁ Θόδωρος σέ ἄλλη περίοδο εἶχε γράψει τόν πιό ἐντεχνο ἴσως ὕμνο πού τραγουδήσαμε στίς Χ.Μ.Ο. Μουσική του εἶναι ἡ: «παραλλαγή ἀπό τό Μπράμς σέ χορωδιακό θέμα γιά τόν Ἅγιο Ἀντώνιο, τόν Χάϋδν» (Μπράμς opus 96). Τόν τραγουδῶ καί τώρα πολύ συχνά καί ὅταν ἀργότερα ἤμουν ἀρχηγός σέ κατασκηνωτικές περιόδους τοῦ Παρνασσοῦ, τραγουδοῦσαμε πάντα αὐτόν τόν ὕμνο, πού ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Τραγούδι στά χεῖλη/χαρᾶς ἡ τρανή πορεία/καί μπρός γιά μιὰ νέα/χρυσή, φωτεινή ἱστορία.//Καί μέ τήν ὁρμή μας, μέ τήν ἀγάπη/χαρᾶ νά σπέρνουμε/παντοῦ, μ' ἀνοιχτά φτερά/στοὺς μύριους γλαυκοὺς οὐρανοὺς.//Τό φῶς τῆς καρδιάς μας/ψηλά στό γερό κατάρτι/καί τ' ἄσπρα πανιά μας/κρουστά στῆς αὐγῆς τ' ἀγέρι.//Καί μέ τήν ὁρμή μας... (ἐπωδός).

Ὅλοι ξέρουμε ἀπό τή γραμματική ὅτι τό μέρος τοῦ λόγου μέ τό ὁποῖον δηλώνεται ἐνέργεια, πάθος ἢ μιὰ κατάσταση, εἶναι τό ρῆμα. Κι ὅμως ὁ Θόδωρος σ' ὁλόκληρο τόν ὕμνο μέ τήν τόση κίνηση, μέ τίς θαυμάσιες εἰκόνες (τά ἀνοιχτά φτερά, τά κρουστά στό ἀγέρι πανιά,

τό σκαρί μέ τό γερό κατάρτι πού ταξιδεύει στους γλαυκούς οὐρανούς), μέ τίς αποφάσεις πού μέ τό «τραγούδι στά χεῖλη» γράφουν ιστορία, χρησιμοποιεῖ μόνο ἓνα ρῆμα. Τό ρῆμα «σπέρνω». Νομίζω πώς δέν εἶναι τυχαῖο πώς αὐτό τό ρῆμα καί τό οὐσιαστικό του, ὁ «σπόρος» εἶναι τόσο σημαντικό στήν Ἀγία Γραφή. «Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων, τοῦ σπείραι τόν σπόρον» καί «ὁ σπόρος ἐστί ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ». Γιά τό λόγο αὐτό θεωρῶ αὐτόν τόν ὕμνο τόν πιό ἔντεχνο πού τραγουδήθηκε στίς Χ.Μ.Ο.

Ἀπό τήν κατασκηνωτική ομάδα τῶν «ΑΝΔΡΩΝ» τοῦ 1952, τόν ἐπόμενο χρόνο, ὁ Βαφείδης, ὁ Κοτταδάκης, κι ἐγώ δώσαμε στή Θεολογική Σχολή. Ἐνῶ ὁ Νικολινάκος καί ὁ Ἀγγελόπουλος στή Νομική.

Ἀλλά καί ὡς φοιτητές συναντιόμαστε συχνά μέ τόν Θόδωρο στίς ἐκδηλώσεις τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἑνώσης (Χ.Φ.Ε.). Ἡ Χ.Φ.Ε. σέ κάθε Πανεπιστημιακή Σχολή εἶχε κάποιον γενικό ὑπεύθυνο, συνήθως φοιτητή τοῦ τελευταίου ἔτους. Ἀλλά καί κάθε ἔτος εἶχε ἓναν ὑπεύθυνο, ὡς βοηθό τοῦ γενικοῦ ὑπευθύνου. Τό ἔτος 1953, ἄν θυμᾶμαι καλά, ὑπεύθυνος γιά τό πρῶτο ἔτος τῆς Νομικῆς, εἶχε ὀρισθεῖ ὁ Θόδωρος.

Ὑστερα οἱ δρόμοι μας χώρισαν. Συναντηθήκαμε στή Θεσ/κη μετά ἀπό πολλά χρόνια, στό ἴδιο ξενοδοχεῖο καί πήραμε μαζί μερικές φορές πρωινό. Μέ πολλή νοσταλγία, χωρίς κανένα ἀπαξιωτικό σχόλιο, θυμόταν τά ἐφηβικά μας χρόνια στίς Χ.Μ.Ο. καί στίς κατασκηνώσεις.

Τελευταία φορά πού συναντηθήκαμε ἀπό κοντά ἦταν Δευτέρα 19 Ἰανουαρίου τοῦ 2004, στό ξενοδοχεῖο «CARAVEL». Ὁ ἐκθεσιακός τουριστικός ὀργανισμός «ΞΕΝΙΑ» τιμοῦσε δύο πρόσωπα πού μέ τήν δραστηριότητά τους πρόβαλλαν τή χώρα διεθνῶς. Τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀλβανίας Ἀναστάσιο καί τόν Θόδωρο Ἀγγελόπουλο. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ Θόδωρος στήν ὁμιλία του κατά τήν παραλαβή τοῦ τιμητικοῦ διπλώματος, τόνισε ὅτι γι' αὐτόν ἀποτελεῖ ἰδιαίτερη χαρά καί τιμή νά βραβεύεται μαζί μέ τόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀναστάσιο, πρόσωπο, πού στά νεανικά του χρόνια στάθηκε ὁδηγός καί ἐμπνευστής του σέ πολλές καί δύσκολες ἀποφάσεις καί ὀλοζῶης ἀγαπᾶ καί τιμᾶ. Στό τραπέζι πού ἀκολούθησε γυρίσαμε πάλι στά χρόνια τῶν Χ.Μ.Ο. καί τῶν κατασκηνώσεων. Θυμηθήκαμε πρόσωπα καί καταστάσεις σοβαρές καί ἀστεῖες.

Σέ ὀρισμένα δημοσιεύματα ὁ Θόδωρος χαρακτηρίστηκε «ἄθεος κατά τήν ὠριμότητα τῆς ζωῆς του». Νομίζω πώς ὁ χαρακτηρισμός εἶναι ἀνακριβής. Πιό σωστά τόν χαρακτηρίζει ὁ τίτλος μιᾶς ταινίας του. «Τό μετέωρο βῆμα τοῦ πελαργοῦ». Ἦταν ἓνας πελαργός μέ μετέωρο βῆμα. Αὐτό φαίνεται ἀπό τά ἔργα του, τοὺς τίτλους τῶν ἔργων καί πιό πολύ ἀπό τίς συνεντεύξεις του. Ἕνα λιβάδι πού δακρῦζει. Ἕνα τοπίο στήν βαριά ὁμίχλη, πού ἔχει ὅμως στό βάθος ἓνα δέντρο, ὡς σταθερό σημεῖο ἀναφορᾶς καί παρηγοριάς. Ἕνας πιτσιρίκος πού πα-

ραπέμπει στήν «αἰωνιότητα» θρη-
νώντας τό φίλο του, τό παιδί τοῦ
φαναριοῦ πού σκοτώθηκε, λέγοντάς
του: «μίλα μας γιά τόν μεγάλο κό-
σμο ἐκεῖ πού θά περπατᾷς». Κυρίως
ὅμως αὐτό τό ἀνικανοποίητο ἀπό
τόν σύγχρονο κόσμο καί τήν ἀναζή-
τηση τοῦ «κάτι ἄλλου» πού χάθηκε,
ἀλλά διατηρεῖται ζωντανό μέσα
στήν ψυχή του, ἀναδύεται ἀπό τίς
συνεντεύξεις του. Ἐκφράσεις ὅπως:
«εἶμαστε κυνηγοί τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ
ἀκραιῦν», «ἐπιμένουμε σ' αὐτά πού
μᾶς ἔκαναν κάποτε νά ὄνειρευτοῦ-
με», «...μεγαλώνουμε. Πόσοι ἀπό
μᾶς ἔχουμε κρατήσει τό ἀρχικό ὄ-
νειρο, ἄλλοι τό πρόδωσαν, ἄλλους
τούς πρόδωσε ἡ πραγματικότητα»,
«αἰσθάνομαι ξένος μέσα σ' ἓνα κό-
σμο πού δέν μπορῶ νά ἀποδεχθῶ,
δέν μπορῶ νά ἰσορροπήσω... νά
βρῶ ἓνα μέρος πού νά εἶναι ἁρμο-
νία μέ τόν ἑαυτό μου». "Ὅλα αὐτά
κατά τή γνώμη μου δείχνουν πώς
στά ὥριμα χρόνια του, κι ἂν δέν
ἦταν «πιστός στό πρῶτο του ὄνει-
ρο» (Μπολέτης), ὅμως πάντα μέσα
στήν ψυχή του ὑπῆρχε ἡ ἀνάμνησή
του. Ποτέ δέν ἔσβησε τό «Φῶς τοῦ
βουνοῦ» (Robert Claude) στά βάθη τῆς
ψυχῆς του. Πάντα ζοῦσε μέ τήν
νοσταλγία «τῶν πρώτων του χρό-
νων» (Παλαμᾶς) καί ὀλοζῶης «με-
τεωριζόταν» ἀνάμεσα σ' ἐκεῖνες τίς
ἐμπειρίες καί στά νέα δεδομένα τῶν
μετέπειτα χρόνων. Νομίζω πώς ἡ
ζωή του ἐπαληθεύει τούς λόγους τοῦ
Γιάννη Τσαρούχη πού εἶπε ἓνα βρα-
δάκι στήν αὐλή τῆς Μονῆς Σταυ-
ρονικήτα στό "Άγιο Όρο. «Ἡ ὁρ-
θόδοξη ἐμπειρία εἶναι "λεκές" πού

κανένα ἀπορρυπαντικό τοῦ "νῦν
αἰῶνα" δέν μπορεῖ νά ἐξαλείψει». Καί ὁ Θόδωρος εἶχε πλούσια γευτεῖ
τήν «ὁρθόδοξη ἐμπειρία» μέσα στίς
Χ.Μ.Ο., στίς λειτουργίες των, στήν
ἐξομολόγηση καί στή Θεία Κοινω-
νία, στίς κατασκηνώσεις, στό «Ἰ-
λιον-Τρωάς», κοντά στόν φλογερό
ὁμαδάρχη του τόν Ἀλέξανδρο Βάμ-
βα. Κι αὐτή τήν ἐμπειρία καμμιᾶ
ὑστερη ἀναζήτηση, καμμιᾶ ἀμφιβο-
λία ἢ ἄρνηση, κανέναν μετεωρισμός,
καμμιᾶ ἐπίθεση «καθαρισμοῦ» δέν
μπόρεσε νά ἐξαλείψει, παρὰ μόνο
ἴσως νά τήν θολώσει, νά τήν κάνει
πιό ἀχνή, λιγότερη ἐκδηλη στή ζωή
καί τή δράση τῆς καθημέρας.

Ὑποψιάζομαι τόν ἀντίλογο στίς
σκέψεις αὐτές. «Αὐτά γράφονται ἀ-
πό συμπάθεια καί ἀγάπη γιά ἓνα
φίλο τῶν ἐφηβικῶν χρόνων, τότε
πού δημιουργοῦνται φιλίες μιᾶς
ζωῆς». Ἴσως!

Ὅμως ὁ Θεός, πού εἶναι ἡ ἀγάπη,
«ὁ Θεός ἀγάπη ἐστίν» καί «πάντας
ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι», ἐκτός
αὐτῶν πού θέλουν τόν Παράδεισο
γιά τούς ἑαυτούς των, ἀποκλείεται
σέ ἐκεῖνο τό ἀπειροστό τοῦ χρόνου
μεταξὺ τοῦ χτυπήματος ἀπό τή μη-
χανή καί τῆς ἀπώλειας τῆς συνει-
δήσεως νά τοῦ ἔδωσε τήν εὐκαιρία
τό «μετέωρο βῆμα» του νά τό κάνει
μέσα στοὺς «γλαυκοὺς οὐρανοὺς»,
πού ὡς ἐφηβος τραγουδοῦσε; Ἀραγε
δέν ἀρκεῖ στό Θεό τό ἀπειροστό
τοῦ χρόνου, γιά νά φανερωθεῖ στό
πλάσμα Του καί νά τό σώσει; Ἐγώ
νομίζω πώς Τοῦ περισσεύει!

ΝΙΚΟΣ ΓΑΛΕΤΑΣ
Μηχ/γος - Ἡλ/γος Ε.Μ.Π.
Πρ. Γενικός Διευθυντής ΕΤΕΒΑ

ΣΧΟΛΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Τήν Μεγάλη Έβδομάδα διήλθε για ολιγοήμερη επίσκεψη στην Αθήνα ο Σεβασμιώτατος Αρχιεπίσκοπος Αμερικής κ.κ. Δημήτριος Τρακατέλης, ο οποίος υπήρξε και κομιστής σεβαστού χρηματικού ποσού, προϊόν εράνων της ελληνικής ομογένειας για την συνδρομή στίς άπορες ελληνικές οικογένειες του έθνικού κέντρου, τήν φροντίδα των οποίων έχει αναλάβει από καιρού η Έκκλησία της Ελλάδος.

Μέ την ευκαιρία της έδω παρουσίας του, ο κ.κ. Δημήτριος έδωσε συνέντευξη σε δυό Έλληνες δημοσιογράφους με κύριον θέμα την κατάσταση και την δράση της ελληνικής ομογένειας στην μεγάλη χώρα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.

Μεταξύ των άλλων ο κ.κ. Δημήτριος είπε ότι πληθυσμιακά ο απόδημος ελληνισμός στίς Η.Π.Α. αποτελεί σέ ποσοστό έναντι του συνόλου των κατοίκων της μεγάλης αυτής χώρας τό 1% περίπου, αλλά η οικονομική δραστηριότητα αυτού καλύπτει τό 10% της όλης οικονομικής ζωής της χώρας. Πέραν αυτού η κοινωνική και επιστημονική παρουσία του ελληνισμού εκεί είναι σημαντική και πολλές εκατοντάδες

έλληνικής καταγωγής έπιστημόνων κατέχουν σημαντικές καθηγητικές έδρες στα άμερικανικά πανεπιστήμια.

Έξ άλλου στην συνέντευξη αυτή ο κ.κ. Δημήτριος έκανε μιá σύγκριση της χρονικής άντοχής και διάρκειας της συνειδήσεως της ελληνικής καταγωγής των εκεί όμογενών μας σέ βάθος χρόνου έναντι αποίκων καταγομένων έξ άλλων χωρών φέροντας ως παράδειγμα τό έξης γεγονός: γερμανικής καταγωγής πολίτες των Η.Π.Α. τρίτης γενεάς αποδήμων έχουν λησιμονήσει την άπώτερη καταγωγή των, ενώ στην περίπτωση της ελληνικής καταγωγής κατοίκων των Η.Π.Α. τό αίσθημα της έξ Έλλάδος προελεύσεως των τό αίσθημα αυτό διατηρείται σέ βάθος χρόνου, μέχρι της πέμπτης και έκτης γενεάς μεταναστών. Πρακτικά αυτό έκδηλώνεται μέ την συμμετοχή των στους έορτασμούς των έθνικών μας έπετείων, στην οικονομική συνδρομή των πρός τό έθνικόν κέντρον σέ περιπτώσεις έκτάκτων άναγκών (περίπτωση άποστολής χρηματικών έμβασμάτων στίς πυροπαθείς περιοχές της Άχαΐας και Ήλείας κατά την παρελθούσα δεκαετία), καθώς και σέ ένημέρωση της κοινής γνώμης των Η.Π.Α. για τά έθνικά μας θέματα και την άσκηση σχετικής πιέ-

σεως κατά τό ἐφικτόν στήν πολιτική ἡγεσία τῆς χώρας γιά εὐνοϊκότερη στάση αὐτῆς ἔναντι τῶν θεμάτων αὐτῶν.

Ἡ συμβολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀμερικῆς στήν διαμόρφωση αὐτοῦ τοῦ θετικοῦ κλίματος στό πλήρωμα αὐτῆς εἶναι ἀναμφισβήτητη καί ἐπιβεβαιώνεται καί ἀπό τό γεγονός ὅτι εἰς αὐτήν ὑπηρετοῦν ὀκτακόσιοι (800) ἱερεῖς γιά νά ἐπαρκοῦν στίς πνευματικές ἀνάγκες τοῦ ἐκεῖ εὐρισκομένου λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἐν γένει στήν μεγάλη καί ἰσχυρή αὐτή χώρα μέ τήν πανσπερμία στήν ἐθνολογική σύσταση τοῦ πληθυσμοῦ της καί τίς ποικίλες θρησκευτικές δοξασίες πού ἐπικρατοῦν ἀνάμεσα στούς κατοίκους της ἡ ἐπίσημη πολιτική τοῦ κράτους, γιά ἱστορικούς λόγους εἶναι ἀνεκτική σεβομένη τίς θρησκευτικές ἐλευθερίες τῶν πολιτῶν αὐτῆς, πρᾶγμα τό ὅποιο συντελεῖ καί στήν ἀκτινοβολία τῆς ἐκεῖ Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

Η ΕΛΠΙΣ ΟΥ ΚΑΤΑΙΣΧΥΝΗ

Ἡ περίοδος, τήν ὁποῖαν διερχόμεθα, γεννᾷ αἰσθήματα ἀπαισιοδοξίας καί ἀμφιβολιῶν γιά τό ἄμεσον καί τό ἀπώτερον μέλλον, ὄχι μόνον γιά τήν πορεία τῆς οἰκονομίας, ἀλλά καί γιά τήν γενικώτερη κρίση πού παρατηρεῖται σέ θεσμούς καί κοινωνικές καταστάσεις. Ἀσφαλῶς δέν εἶναι ἡ πρώτη φορά ὅπου οἱ ἀνθρώπινες κοινωνίες ἐξήσαν παρόμοιες δυσμενεῖς καταστάσεις καί πολύ ἐντονώτερες ἡμέρες ἀγωνίας. Ἀκόμη καί γιά τούς ἐπιζῶντες σή-

μερα ἀνθρώπους, τῆς λεγομένης τρίτης ἡλικίας, οἱ ἀναμνήσεις αὐτῶν τῶν νεανικῶν χρόνων των δέν εἶναι ἐν πολλοῖς καθόλου εὐχάριστες. Ὅμως γιά τόν πιστόν ἄνθρωπον εἶναι ἐπιτρεπτόν ἡ ὑφισταμένη κατάσταση νά τοῦ γεννᾷ αἰσθήματα ἀπογνώσεως;

Τό Εὐαγγέλιον —καί ἐτυμολογικά— εἶναι μήνυμα ἐλπίδας καί αἰσιοδοξίας. Πλεῖστα ὅσα χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης κάνουν λόγον γιά τήν ἐλπίδα, ἡ ὁποία ἔχει στήριγμα τήν Πίστη.

«Ὡς χριστιανοί τολμοῦμε νά ἐλπίζουμε. Ἀκόμη καί σέ μία ἐποχή, ὅπου ἑκατομμύρια ἀνθρώπων σέ ὅλον τόν κόσμον βρίσκονται σέ ἀπόγνωση κάτω ἀπό τήν πίεση τῆς παγκόσμιας οἰκονομικῆς κρίσεως καί μιᾶς ἀσφυκτικῆς ἀβεβαιότητος. Ἀκόμη καί ὅταν ποικίλοι παλαιοί καί νέοι φόβοι σφίγγουν τήν καρδιά μας. Ἐμεῖς οἱ χριστιανοί τολμοῦμε νά ἐλπίζουμε. Ἡ ἐλπίδα μας αὐτή δέν στηρίζεται σέ κάποια ἀόριστη αἰσιοδοξία, ἀλλά σέ ἕνα Πρόσωπον ὑπαρκτόν τόν ὄντως ὄντα, στήν ἐμπιστοσύνη καί στήν προσωπική καί ἀγαπητική σχέση μαζί Του. Ἐχομε κληθεῖ «Ἐν μιᾷ ἐλπίδι ἐν Χριστῷ» (Ἐφес. κεφ. δ' 4)» (ἀπόσπασμα ἀπό ὁμιλία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας κ.κ. Ἀναστασίου, περιοδικόν ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ ἀριθμ. τεύχους 445, σελ. 3, Ἰανουάριος 2010).

Καί ὁ Ἀπόστολος παῦλος ἐπιβεβαιώνει ὅτι «ἡ ἐλπίς οὐ καταίσχυναι».

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

Ι. ΞΥΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐπικήδειος

Ἦταν μία μεγάλη ἀπώλεια γιά ὄλους μας ὁ θάνατος τοῦ ἀγαπητοῦ μας Γιάννη Ξυνόπουλου. Ἦλθε ἐν-τελῶς ἀπροσδόκητα γιά τήν οἰκογένειά του καί γιά τοὺς φίλους του. Θά χάσουμε τήν ἀγαπημένη του φωνή, τό χαμόγελό του, τή θερμή παρουσία του.

Πάντως ὁ Γιάννης Ξυνόπουλος ἔφυγε ἀφοῦ ἔζησε μία ὁμορφη καί πλούσια ζωή.

Γεννήθηκε τό 1926 καί σπούδασε Ἠλεκτρολόγος Μηχανολόγος στό Ἐθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνεῖο. Κατόπιν ἐργάστηκε γιά πολλά χρόνια στή Δημόσια Ἐπιχείρηση Ἠλεκτρισμοῦ. Δέν ἔκανε μόνο δουλειά ρουτίνας ἀλλά καί ἐπιστημονικές μελέτες γιά τά προβλήματα ἐνέργειας τῆς χώρας μας. Θυμᾶμαι ἰδιαίτερα τίς πολλές συζητήσεις πού εἶχαμε γιά τήν σκοπιμότητα τῆς πυρηνικῆς ἐνέργειας στήν Ἑλλάδα.

Εἶχε ἀκόμη εὐρύτατα ἐπιστημονικά ἐνδιαφέροντα σέ διάφορα ἐρευνητικά προγράμματα. Ἐνα διάστημα εἶχαμε συνεργασθεῖ στό Εὐρωπαϊκό Ἀστεροσκοπεῖο τοῦ Νότου στό Garching, κοντά στό Μόναχο, ὑπολογίζοντας τροχιές ἀστέρων σέ γαλαξίες.

Συγχρόνως ὅμως εἶχε πολλά φιλοσοφικά καί κοσμοθεωριακά ἐνδιαφέροντα. Εἶχε διαβάσει ἀπειράριθμα βιβλία στά θέματα αὐτά καί εἶχε κάνει ὁμιλίες καί ἄρθρα σχετικά, κυρίως στή Χριστιανική Ἐνωση Ἐπιστημόνων.

Ὑπῆρξε ὁ κύριος στυλοβάτης τῶν σεμιναρίων θετικῶν ἐπιστημῶν, πού

ὀργανώναμε στήν ΧΕΕ ἐπὶ μία 15ετία.

Γενικά ἡ συμβολή του στό Χριστιανικό Ἔργο τῆς πατρίδος μας ὑπῆρξε ἀξιόλογη.

Προπάντων ὅμως, ἦταν ἓνας πιστός ἄνθρωπος. Ποτέ δέν τόν ἄκουσα νά παραπονεῖται γιά κανένα. Ἀντιθέτως ὑποστήριζε κάθε ἄνθρωπο καί κάθε καλή προσπάθεια μέ ὅλες του τίς δυνάμεις. Ἦταν πάντα χαμογελαστός καί προσπαθοῦσε νά ἐνθαρρύνει τόν καθένα στόν ἀγῶνα του.

Τά τελευταῖα χρόνια πού εἶχε προβλημα ὑγείας δέν ἔχανε τό κουράγιο του. Ὅσες φορές μιλοῦσαμε στό τηλέφωνο ἦταν πάντα αἰσιόδοξος. Παρέκαμπε τίς συζητήσεις γιά τήν ὑγεία του γιά νά μιλήσει γιά διάφορα ἐπιστημονικά θέματα, γιά τίς ἐξελίξεις στήν ἐπιστήμη καί τήν κοσμοθεωρία. Κι ἀντί νά ζητάει κουράγιο, ἔδινε κουράγιο στοὺς ἄλλους.

Ὁ Γιάννης Ξυνόπουλος εἶχε μία ὠραία οἰκογένεια. Μία ἐξαιρετική γυναίκα πού ἔφυγε πολύ πρὶν ἀπὸ αὐτόν, καί ἓνα θαυμάσιο γιό πού εἶχε μία ἐξαιρετική ἐπιστημονική καριέρα. Ὁ γιός του ἦταν πολύ συνδεδεμένος μαζί του. Τοῦ παραστάθηκε στενά, ὡς γιατρός, κυρίως τά χρόνια, πού εἶχε προβλήματα ὑγείας.

Ἡ ἀπώλεια τοῦ Γιάννη Ξυνόπουλου μᾶς λυπεῖ ὅλους τοὺς φίλους του. Ἀλλά πιστεύουμε ὅτι ἡ μνήμη του θά εἶναι αἰώνια στήν ἀγκαλιά τοῦ Θεοῦ.

Γ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΣ

«Ἦκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ λεγοῦσης· γράψον· μακάριοι οἱ νεκροί οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ' ἄρτι· ναί λέγει τό Πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τά δέ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν» (Αποκ. ιδ' 13).

Πράγματι ὁ Διονύσιος Μανωλόπουλος εἶναι ἓνας ἀπό ἐκείνους, στούς ὁποίους ἀκριβῶς βρίσκουν ἐφαρμογή καί ἐπιβεβαίωση οἱ λόγοι αὐτοῦ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου στήν Ἀποκάλυψη. Ὁλόκληρη τή ζωή του ὁ Διονύσιος Μανωλόπουλος διήλθεν ἐν Κυρίῳ. Δηλαδή ἔζησε καί ἀπέθανεν ἐν Κυρίῳ.

Τόσον ὁ τόπος καί ὁ χρόνος, ὅσον καί ἡ συνέχουσα τόν ὁμιλοῦντα, φίλον καί συνεργάτην σέ πλεῖστες ἐκδηλώσεις, συγκίνηση, δέν ἐπιτρέπουν νά σκιαγραφηθῇ ἡ μέ πολλές ἀρετές κοσμημένη προσωπικότητα καί ἡ πολυπλευρῆ κοινωνική καί ἀνθρωπιστική δράση τοῦ ἐκλιπόντος σεβαστοῦ συναδέλφου καί φίλου, τοῦ ὁποίου ὁ θάνατος ἀποτελεῖ ἀπώλειαν γιά τήν ἐλληνική κοινωνία καί τήν Πατρίδα μας.

Ἀλλ' ἐκεῖνο τό ὅποῖον πρέπει, ὅπως ἐπιγραμματικά, νά τονισθεῖ εἶναι ἡ, ἀπό τῆς ἐποχῆς τῶν φοιτητικῶν χρόνων καί μέχρι τοῦ τέλους, ψυχῇ τε καί σώματι ἐπίδοση καί ἀφιέρωσή του εἰς τό Χριστιανικόν Ἔργον, ἡ εἰς τό ὅποῖον συμβολή τοῦ Διονυσίου Μανωλοπούλου ὑπῆρξε καί εἶναι ἀνυπολογίστου ἀξίας καί ὠφελείας.

Μετά τίς σπουδές του στήν Ἀνωτάτη Σχολή Οἰκονομικῶν καί Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν καί τή Νομική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου μας, εἶχεν ὁ Διονύσιος Μανωλόπουλος ὅλες τίς προϋποθέσεις, κοινωνικές καί οἰκονομικές, νά ἐπιδοθῇ ἐπιτυχῶς σέ κτίσιμο σταδιοδρομίας ἢ σέ ἄλλα ἔργα ἀξιόλογα καί πολλαπλῶς ἐπωφελεῖ.

Ἀλλ' ὁ Μανωλόπουλος ἐπέλεξε ἄλλον δρόμον. Ἀπό τήν ἀρχή τῆς μεγάλης προσπάθειάς τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φωτός», τό 1948, ἐπεστρατεύθη γιά νά προσφέρει ἀφιλοκερδῶς τίς ὑπηρεσίες του καί ὑπῆρξεν, ὀργανωτικῶς, ἀπό τούς στύλους τῆς προσπάθειάς ἐκείνης.

Καί ὅταν τό 1958 ἄρχισεν ἡ προσπάθεια τῆς Ἑνώσεως «Ἑλληνικός Πολιτισμός» καί, ἀπό τό 1959, ἡ ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Συζήτησις», πάλιν ὁ Διονύσιος Μανωλόπουλος ἦτο ἐκεῖνος πού ἔφερε τό κύριο βάρος τῶν πρακτικῶν ζητημάτων πού συνεδέοντο μέ τήν ἔκδοση καί τήν κυκλοφορία τοῦ περιοδικοῦ. Καί τό Δικηγορικόν του Γραφεῖον καί ἡ οἰκογένειά του καί τό σπίτι τους ἦσαν τά κέντρα τῆς προσπάθειας.

Ἦτο πιστός ὁ Διονύσιος Μανωλόπουλος. Πιστός μέ τήν ἀρχαία ἔννοια καί σώφρων. Ἦτο ἀξιοπρεπής καί ἤξερε νά εἶναι, ὅπου ἔπρεπε, καί μεγαλοπρεπής.

Ἀνιδιοτελῆς καί αὐτάρκης, ἐκπροσωποῦσε καί εὐπροσωποῦσε καί, ἔτσι, κατωχύρωνε τό Ἔργον αὐτό στήν κοινωνία.

Καί μέ τήν εὐθυκρισία καί διο-
ρατικότητα πού τόν ἐχαρκτηρίζαν,
ἀνέπαυε καί μπορούσε νά ἀναπαύει,
δηλαδή νά ἀφήνει ἀπερίσπαστους
στό **κύριο** ἔργο τους, τούς ἡγουμέ-
νους τῆς προσπάθειάς, τῶν ὁποίων
ἡ ἐμπιστοσύνη καί ἀγάπη πρὸς τό
πρόσωπό του ἦτο ἀπόλυτος, ὅπως
π.χ. τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Γε-
ωργίου Ράμμιου.

Ἰδιαιτέρως στενή καί καρποφόρος
ὑπῆρξεν ὅμως, ὅπως εἶναι γενικῶς
γνωστόν, ἡ ἀδιάκοπος ἐπὶ δεκαετίες
συνεργασία του μέ τόν πνευματικόν
ἡγέτην Καθηγητὴν Ἀλέξανδρον Τσι-
ριντάνην. Καί εἰς τήν Ἀδελφότητα
τῶν Ἀκτίνων παλαιότερα, καί εἰς
τό «Ἑλληνικὸ Φῶς» καί εἰς τήν
«Συζήτησιν», ἀλλὰ καί εἰς τό Πα-
νεπιστήμιον, ὅπου ὑπῆρξε βοηθός
του εἰς τήν ἔδραν τοῦ Ἐμπορικοῦ
Δικαίου.

Ὡς Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τοῦ «Ἑλ-
ληνικοῦ Φωτός», ὁ Διονύσιος Μα-
νωλόπουλος συνέβαλεν ὅσον ὀλίγοι
στή συγκέντρωση, διάσωση καί ἔκ-
δοση ἀνεκδότου ἔργου τοῦ Καθηγη-
τοῦ Τσιριντάνη, ἐμμένων στή δια-

φύλαξη τοῦ Πνεύματος, τοῦ ἡθους
καί τοῦ ὕφους τῶν κειμένων.

Ἄνθρωπος εὐσεβῆς καί φιλοσο-
φημένος, ἐνεπνέετο μετὰ συγκινή-
σεως ἀπὸ τό παράδειγμα τῶν ἡ-
ρώων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως
καί τῶν Ἑθνικῶν Εὐεργετῶν (Συζή-
τησις 1974). Καί ἐνθυμούμεθα τήν
μακρὰ σειρὰ ἐμπνευσμένων ἄρθρων
του εἰς τήν «Συζήτησιν», ἰδίως γιὰ
τό ἰδεῶδες τῆς φιλίας (Σ. 1975)
καί τό ἰδεῶδες τῆς θυσίας (Σ.
1976) ὡς ἰδεῶδη ἑλληνικά, καί γιὰ
τό αἶτημα καί πρόβλημα τῆς ἐνότη-
τας (Σ. 1977). Τά σοφά καί φιλο-
σοφημένα ἄρθρα αὐτά, εἶναι ἀπαύ-
γασμα ρεαλισμοῦ, βιώματος καί
στοχασμοῦ καί ἀποτελοῦν σπου-
δαίαν παρακαταθήκην.

Ἐκ μέρους ὄλων ὅσοι εἶχαν τήν
τιμὴ καί τήν εὐκαιρίαν νά συνεργα-
σθοῦν μαζί του τόν ἀποχαιρετοῦμε
σήμερα μέ πολλήν ὀδύνη.

Σήμερα, μεσημέρι Μεγάλου Σαβ-
βάτου καί ἐνῶ ἤχει ἀκόμα τό μήνυ-
μα τῆς Πρώτης Ἀναστάσεως.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη σεβαστέ καί
ἀγαπητέ καί ἀλησμόνητε φίλε.

ΦΟΙΒΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

* * *

Κύριε Διευθυντά,

Στίς ΑΚΤΙΝΕΣ, ἀριθμ. 729, Μάρτιος 2012, δημοσιεύθηκε ἡ ἐμπεριστατωμένη ὁμιλία στήν Χριστιανική Ἑνωση Ἐπιστημόνων τῆς 5 Φεβρουαρίου 2012 μέ θέμα «Ἡ Θράκη σήμερα» τοῦ διδάκτορος τῆς Νομικῆς κ. Ν. Π. Σοῦλεντάκη, τοῦ ὁποῦ οἱ ΑΚΤΙΝΕΣ καί προγενέστερα (566, 1995, 323 κ.ἐξ.) εἶχαν φιλοξενήσει παρεμφερές ἄρθρο του, ἐπιγραφόμενο «Περί τῶν Πομάκων. Τό χρέος μας».

Παρακαλῶ νά μοῦ ἐπιτρέψετε τήν ἐπισήμανση τοῦ ὅρου «Τουρκογενεῖς» (σελ. 75α), ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα καί ἀπό «ἀρμοδίους» Ἑλλήνες, ἰδίως δέ πολιτικούς, ἄν καί ἐπιστημονικά εἶναι ἀβάσιμος καί ἀδόκιμος. Ἐπαναλαμβανόμενος δέ τείνει σέ πλήρη παγίωσή του!

Τήν ὑπαρξη τουρκογενῶν μουσουλμάνων στίς χῶρες τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου καί τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου ἀποκλείουν οἱ εἰδικοί Βαλκανολόγοι, Ἐθνολόγοι, Τουρκολόγοι, τῶν ὁποίων ἐνδεικτικά μνημονεύονται τά ὀνόματα Niccoasa Beldiceanu, F. Braudel, E. Pittard,

B. J. Slot (βλ. Ἀχ. Γ. Λαζάρου, Ἑλληνισμός καί λαοί Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, τόμος Δ', Ἀθήνα 2010, σελ. 75, 237, 761 κ.ἐ.). Ὁ Ὁρθός ὅρος εἶναι «Τουρκοφανεῖς», τόν ὁποῖο προσφύεστατα ἔχει πρό πολλοῦ χρησιμοποιεῖ ὁ Γεώργιος Σκαλιέρης, **Λαοί καί φυλαί τῆς Μικρᾶς Ἀσίας**, ἐν Ἀθήναις 1922 (βλ. Ἀγόρω (Ρίτα) - Ἐλισάβετ Λαζάρου καί Ἀχ. Γ. Λαζάρου, **Ἐθνικά καί Μειονοτικά Θέματα**. Ἐκδοτικός Οἶκος Κυρομάνος. Θεσσαλονίκη 2004, 288, 280.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ

* * *

Πρός τό Περιοδικό «ΑΚΤΙΝΕΣ»

Γνωρίζοντας τό ἐνδιαφέρον σας γιά τό ἱεραποστολικό ἔργο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πού ἐπιτελεῖται στήν Κορέα, θά θέλαμε νά θέσουμε ὑπ' ὄψη σας ὠρισιμένα νεώτερα στοιχεῖα τά ὁποῖα πιστεύουμε ὅτι ἐνδιαφέρουν τοὺς ἀναγνώστες σας καί συμβάλλουν στήν πληρέστερη ἐνημέρωσή τους:

Στό Πανεπιστήμιο Hankuk τῆς Σεοὺλ λειτουργεῖ ἀπό ἐτῶν Τμήμα Ἑλληνικῶν Σπουδῶν, πού ἰδρύθηκε

μέ πρωτοβουλία της Ίεραποστολικής Μητροπόλεως Κορέας καί τοῦ Ὁρθοδόξου καθηγητοῦ Ἀγγέλου Γιού, Δρος Γλωσσολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Στό Τμήμα Ἑλληνικῶν Σπουδῶν, πού παρακολουθοῦν περί τούς 80 Κορεάτες φοιτητές, πέραν τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, τῆς ἀρχαίας καί τῆς σύγχρονης λογοτεχνίας, τῆς ἱστορίας, τῆς κλασσικῆς καί βυζαντινῆς τέχνης, λειτουργεῖ καί εἰδικό τμήμα μελέτης τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἀπό τό πρωτότυπο ἑλληνικό κείμενο.

Στό Τμήμα διδάσκει ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κορέας Δρ Ἀμβρόσιος

Ζωγράφος. Θά πρέπει νά σημειωθῇ ὅτι οἱ Κορεάτες δίδουν μεγάλη σημασία στό μορφωτικό καί κοινωνικό ἐπίπεδο τῶν προσώπων πού ἡγοῦνται ἢ συμμετέχουν τῶν θρησκευτικῶν φορέων τῆς Κορέας.

Ἰδιαιτέρως ἐκτιμᾶται ἡ συμβολή καί ἡ προσφορά τοῦ Σεβ. π. Ἀμβροσίου στήν διδασκαλία τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, στόν ὅποῖον οἱ Κορεάτες δείχνουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον καί ἀνακαλύπτουν κοινά στοιχεῖα τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ τους.

Μέ τιμή

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΤ. ΧΕΛΙΩΤΗΣ, Δρ Θ.

«AKTINES». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τήν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανική Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδός Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 210.32.35.023. Ἐκδότης καί Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Ὑπεύθυνη Τυπογραφείου: Μαρία Κ. Τσινταράκη, Γαμβέττα 12, 106 77 Ἀθήναι, Τηλ. 210.38.05.816. Τιμή τεύχους ΕΥΡΩ 1,50. Ἐτησία συνδρομή, Ἑσωτερικοῦ ΕΥΡΩ 15, Ἐξωτερικοῦ ΕΥΡΩ 30. Ἡ Ἐπιτροπή ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτήν τό δικαίωμα νά μή δημοσιεύῃ ἢ νά συντέμνῃ κατά τήν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύόμενα ἢ μή, δέν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελίαί ἐντύπων ἐν γένει καί βιβλιοκρισίαι δέν δημοσιεύονται. www.xee.gr. ΚΩΔΙΚΟΣ 1692.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Ἰούλιος-Αὔγουστος 2012

**Πρός τούς κ.κ. Συνδρομητάς
τῶν « Ἀκτίνων»**

Ὑπενθυμίζομε στούς φίλους συνεργάτας-συνδρομητάς μας, τήν ἀνάγκη νά ἀνανεώσουν ἐγκαίρως τή συνδρομή τους γιά τό ἔτος 2012.

Ἡ συνδρομή διά τό 2012 παραμένει ἡ ἴδια ἥτοι ΕΥΡΩ 15, παρά τήν μεγάλη αὐξηση τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν.

Παρακαλοῦμε διά τήν ἐγκαιρον καταβολήν τῆς συνδρομῆς ὥστε νά συνεχίζεται τακτικά καί ἀπρόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν « Ἀκτίνων».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2012

**Ἑσωτερικοῦ: ΕΥΡΩ 15 - Κύπρου: ΕΥΡΩ 20 -
Ἑξωτερικοῦ γενικῶς: ΕΥΡΩ 30**

Ἡ συνδρομή καταβάλλεται στά γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἀγίας Σοφίας 41). Ἡμπορεῖ ἐπίσης νά ἀποστέλλεται διά ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τό Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτση 14 - 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταί μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νά καταθέτουν τήν συνδρομή τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, εἰς τούς ἐθελοντάς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στίς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

Οἱ συνδρομηταί μας τοῦ ἑξωτερικοῦ ἡμποροῦν νά καταθέτουν τήν συνδρομή τους, εἰς τόν λογαριασμόν μέ μορφή I.B.A.N. γιά ἐμβάσματα τῆς Eurobank μέ ἀριθμό: GR 1102602010000940100366081, ἢ νά τήν ἀποστέλουν μέ τραπεζική ἐπιταγή εἰς διαταγήν τῆς «Χριστιανικῆς Ἑνώσεως Ἀκτίνων».

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
ΚΑΡΥΤΣΗ 14, Τ. Τ. 105 61
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΕΠΑΝΕΞΕΛΘΗ

Γ. ΒΕΡΙΤΗ

ΑΠΑΝΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

᾽Εκδοση Ὁγδόη

᾽Εκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210.32.21.283